

Móricz Zsigmond

A szerelmes levél

A szán sebesen futott előre az ezüst fák alatt.

A magyar mező csodálatos volt, végtelenül végzetlen; nagy ívben hajlott meg az út, s ereszkedett a lovak előtt egy lendülő szelíd lejtő, csak éppen a szem látta a rajzát a távol felé, a hó kéken szikrázott, s a fehér fák lila árnyékot vetettek.

Az asszonyka közelebb bújott az urához.

Nem volt ez még mozdulat sem, csak érzés; lelkében bújott hozzá. Persze Samu nem vette észre. Nyugodtan ült a nagy farkasbundában, amivel fölszerelve küldték elibük a szánat.

- Olyan jól érzem magamat - szólalt meg később, fiatal férfiek büszkeségével -, isten bizony, csak egy cigaretta hiányzik a tökéletes boldogsághoz.

Aranka nem nézett rá, mosolygott. Neki isten bizony semmi se hiányzott, s szinte bosszantotta, hogy Samunak még cigaretta is kell ehhez a paradicsomi boldogsághoz.

A nap valahol fellegek mögött volt, de mintha a távot megaranyozta volna; ők opálszínű fényben futottak előre. Az útmenti ákácfa tündéri ezüstjén túl a szántóföldek egyenletes síkja terült el, nagy távolban Patay-tanyák, a közelben egy-egy szállongó fekete varjú. Párolgott, sugárzott a hómezőkön a természet tündéri nyugalma, amint hó alatt szunnyadt az élet, az ígéretes jövő nyári vetés.

A fiatalasszony imádságos szívvel, begubózva, a boldogság becsületességébe bonyálva ült a szán puha ülésén. Olyan jól melege volt a bundákban, lábzsákokban, a friss levegő oly kellemesen csípte ki az arcélét: most először jön haza a szülőföldre az esküvője óta. Jaj, istenem, de jó! De jó így jönni haza, asszonyfővel! Jaj, de rossz volna még mindig itthon élni, a kis földszintes kúriában özvegy anyjával, szegény lánynak, s várni és egyre csak arra gondolni, hogy vajon elviszi-e, aki elvitte a csókját, a zongora mögötti sarokban elárult boldog vallomását, a fiú, aki úgy repked a világban, mint a madár.

Vékony piros ajka zártan takarja a belső érzéseket, s barna szeme alig nyílik ki a világra, olyan bágyadt, olyan boldog, olyan nedves.

- Én bizony rágyújtok - szólalt meg egyszerre határozottan Samu.

Mindjárt hozzá is fogott a két keze a nagy bunda belsejében dolgozni, mint a bányász a föld mélyében. Szétzilálta a meleg szőröket, s kikotorta erős munkával a belső zsebből az ezüst szivartárcát.

Aranka csak mosolygott, nem mozdult, mosolygott. Bágyadt volt, mint egy szerelmes macska, ült bekuporodva, ellankadva, elalélva; a nagy mezők szépek voltak, az ég hihetetlenül tágas és derült, s olyan nagy, oly rettentően nagy volt minden, mint az ő nagy, nagy, mértéktelenül nagy boldogsága.

Akkor eszmélt fel, mikor szivarfüst csapódott az arcába.

Mosolyogva nézett oda Samura, ennek csak a nagy orra látszott. Pirosuló, nagy Mátyás király-orra s alatta a hetyke, fehér cigarett.

Samu észrevette, hogy feleségecskéje ránéz. Odapillantott, hirtelen szerette volna átölelni, de nem volt karja az irtó nagy eszkimóbundában, hát rádőlt, mint a szénaboglya, ráborult, mint a fűz a patakra, füstjével legyezte, úgy nevetett a szemébe vidám szerelmesen:

- No, hogy van, báránykám? Jól?... Nincs semmi baja?... Nem fázik... Nem fűj be?... No jól van akkor... Egy óra múlva ott leszünk Gedi bácsiéknál.

Aztán megint csak a rohanó lovak patkósuppogása hallatszott, a pára is látszott, ami csak úgy dőlt a tüzes paripákról. A kocsis egészen dérbe volt burkolva, s olyan furcsa volt az egyenletes rohanás át a hómezőkön a tiszta levegőben, a nagy csöndességen, át a boldogság édes vidékén, még egyszer haza, még egyszer farsang... Háromhónapos asszony...

2

A nagy ház tömve volt emberekkel. Mintha szét lettek volna válogatva. Aranka egyszerre ráeszmélt, mennyire magára maradt. A lányok közt volt, a kerti szobában, itt voltak a barátnői: Sárka, Julcsa, Erzsike, mind, mind, mint ezelőtt három-négy hónappal, mikor még ő is lány volt köztük itt.

S mégis annyira magában volt, annyira elhagyatott; valamennyien becézték, annyi figyelemmel, irigységgel, örömmel vették körül, de hogy ünnepelték, s mégis teljesen magános árva volt.

Samut leszakították róla, mint ahogy levették a bundát, elszedték a fejkötőt, a kendőket, a kesztyűket, úgy vitték el tőle az urát.

Látta, hogy ez a világ rendje. Hiszen hamar felfogta, hamar beletalálta magát, nem is volt neki szokatlan, s mégis olyan megfoghatatlan, oly érthetetlen volt:

Miért nincs itten, vele, Samu?

Ezt sose hitte volna. Már egy órája, már kettő, és nincs itt Samu. Ott van a másik, a harmadik, a tizedik szobában. Ott van az urak közt, s politizál vagy iszik vagy kártyázik, vagy isten tudja, hol s mit csinál, nincs itt. Arankának folyton az ajtón a szeme, s egyre azt lesi, mikor toppan már be.

A lányok körulte hamar eluralkodtak az ő szótlanságán, s ő volt az egyetlen téma. Folyton róla, az ő kis dolgairól beszéltek. S neki ki kellett vallogatnia a kis, emeleti lakást, a városi kis fészket, s olyan büszke volt a két kicsi szobára, oly naiv volt, olyan ártatlan: elmondta. Nem gondolt rá, mit gondolnak ezek; ő meg volt elégedve az élettel, boldogsága volt minden tartalma, s olyan idegenül hallgatta a lányok sikongó nevetéseit. A lányokat csiklandozta minden szó, amit régi barátnőjük elárult; csak épp annyi ideje nem látták, amennyi idő így falun akár-mikor el szokott telni két találkozás közt. S ez már asszony, ez már egészen távoli s idegen világnak részese. Úgy fel-felfakadó pillantással nézték körül, hol? miben? mitől változott el? mi az, hogy asszony? hol ennek a szónak a titka? nem olyan lány, mint három hónappal ezelőtt...

- Ír még Samu szerelmes levelet? - támadták meg végül.

Aranka fülig elvörösödött.

- Törődöm is én az ő firkáival - mondta.

Ez imponált, de persze nem hittek az őszinteségében.

Mindjárt akadt is, aki megerősítette, amit a lányok jól tudtak, hogy Samu még most is levelez régi ideáljaival. Egy kis szóke lány a múlt héten Nyírbagolyban látta a Samu levelét!

Aranka ezen nagyon eltűnődött. Nevetett ugyan, és adta a bankot, de igazán gyanús lett neki egy és más tünet, ami most visszaidéződött az emlékébe.

- Nahát, Aranka - kiabáltak a lányok -, hogy tudod ezt túrni!

- Miért, - vonogatta a vállát, kissé tüntető nyugalommal Aranka -, hadd szórakozzon szegény.

- Szegény? - s a lányok kacagtak.

Az Aranka nyugalma azonban hasonlított a csalíthoz, amelybe kígyó siklott be. Már be volt lopva a gyanú ártatlan lelke fodraiba, s most ott emelgette sziszegő fejét.

- Felőlem mulathat, én nem rontom senki mulatságát.

- Csodállak!

A lányok nevettek. Megzavarta őket a fiatalasszony nyugalma s fölénye. Nem tudták hirtelen, igazat adjanak-e neki, vagy ne. Nem tudták, milyen álláspont állana most jobban a hajuk színéhez.

- És te látod azokat a leveleket? Meg is mutatja neked? - kíváncsiskodtak. Volt, aki azt sikította bele:

- Együtt írják!

A kacagás egyre idegesebb lett. Aranka még duzmadtabban nézett s affektált, biggyedten csak abba a kis szóba kapaszkodott, amit legelőször bökött ki, hogy: - Sokat törődöm vele.

- Igazán? szavadra? ki se kutatod a zsebeit?... Este... mikor lefekszik, vagy reggel, mire felkelne...

Arankának lecsukódott a szempillája, s az otthoni édes, kibeszélhetetlenül édes lefekvésekre s a késő, bágyadt ébredésekre gondolt, s beleborzongott kis lelke. Hogy ő még akkor a zsebeket kutassa? ó, istenem, milyen képtelenség! Csak a szemével intett, hogy soha.

- Nahát, te valóságos hősnő vagy - fejezték be a vitát.

Úgy nevettek, majd széthullottak. Aranka csak tűrte régi barátnőit. Mennyire nem illik ez az ő asszonyi méltóságához. Milyen éretlen, szeles lányok maradtak ezek. Mennyire elszakadt ő a világtól, ettől az ideges, lánykajos világocskától. Alig várja, hogy kiszabaduljon közülük, hogy az asszonyok közé ülhessen, akik olyan szépek, komolyak, kedvesek, méltóságosak, és olyan fontos dolgokról beszélnek: drágaságról, beszerzésről, ruhavarrásról, ételreceptekről, annyit lehet tanulni közöttük... Ah, ezek a lányok a fitri-futri eszükkel...

Már unalmas volt, hogy még mindig csak ezt faggatják belőle, hogy:

- Igazán egy levelét se olvastad? Nem akartad? előtted volt, és nem olvastad el? hosszú levelek? igaz, rossz az írása, rossz olvasni, de mégis a máshoz írt leveleket? hát ez nagyon furcsa...

Arankát egyre jobban nyugtalanította az íróasztal bal oldali fiókja, ahol egyszer olyan női írásokat látott, s a Samu nagy sárga bőrtárcája, amelyben valami furcsa papírok szoktak lappangani!... De hát ő a jóllakott ember unalmával tolta el ezeket a kis históriákat... Hát hogy lehet az: olyan gazdag ebéd után még kocsmába járni rossz kosztra...

S akkor Samu, a legnagyobb kacagások pillanatában, csak bedugta nagy orrát a lányok közé.

Aranka egy pillanat alatt látta, milyen fiatal fickó ez a Samu, milyen kis szőke bajuszkája van, s hogy csillog a szeme! Biztos már bort ivott... S nem is őt látja meg először, s nem marad rajta a pillantása örökre. Ez szétnéz, szétnévet, ez minden lányt megérez, aki körülötte van. Most már bizonyos volt benne, hogy ír, csakugyan ír... És a lányok, hogy rápillantanak, hogy megnézi mind; mind egyszerre kacérkodik vele... Persze, ha ez olyan levelező Samu; egyszerre mind flörtölni kezd vele.

- Fiacskám - mondta Samu, s a szeme tüntetően mondta: lássátok, én a feleségemhez jöttem, nekem feleségem van, kis feleségem, s Aranka az én kis feleségem, nem ti, s meg is fogta a feleségecskéje állát, mint egy kis babáét, minden respektus nélkül; Aranka elpirosodott tőle... -, nem látta, fiacskám, a cigarettatárcámat?...

Aranka lángpiros lett, érezte a tisztelet híját, s az ő pirossága átterjedt a Samu arcára, s látta, hogy Samu röstelli, hogy pirul, szinte bosszús érte, s a lányok nevetnek, kinevetik őket.

- Sokat törődöm a maga tárcájával - mondta Aranka, s a szemét elfordította Samuról.

A fiatal férjecske kinyitotta a száját, s körülnézett, mintha segítségül hívná a többieket, hogy ez nem szép, ezt ő nem érdemelte, nem érti, ez meglepetés, ez sértés, ez neki fáj, s nem tűri az ilyet.

- Azért ne fordítsa el a fejét - mondta hangosan, s el is háritott magáról minden felelősséget a kettős pirulásért: - Nem kell úgy szégyellni magát!...

Aranka érezte, hogy most megütötte a szívét. Samu őt támadja meg itt, mindenki előtt, a lányok kuncogva nevettek, Samu még csíptetett is nekik a szemével, s kiszolgáltatta Arankát. De azért érzett rajta, hogy az a baja, nincs hozzászokva, hogy kell bánni az asszonykájával idegenek előtt. Valahogy úgy csinálta, mint mikor otthon mórikáltak kettecskén a világító kályha előtt...

- Tudja, hogy nem szeretem azt, ha elfordítja a fejét - ismételte Samu, s azt hitte, ezzel már helyreállította a békét.

De Aranka idegesen emelte el arcát a csipkedő csúf keze elöl:

- Hagyjon békén, kérem...

- Hagyjam békén?!... Jó!... Hagyhatom... Nem rossz!...

A lányok nevettek:

- Samu kikap! - kiabáltak. - De milyen szigorú ez az Aranka!... Úgy, úgy, Aranka, úgy kell! - avatkoztak bele, és minden szavuk árulás volt a barátnővel szemben, minden szó a Samut cirógatta, flört volt, cicározás.

Samu megérezte, hogy valami hajsza van itt körülötte ismeretlen okból, s nem tudta, mit tegyen. Igazán csak csacsiságból jött be, csak úgy megszokásból kérdezte Arankát a tárca felől, mert megszokta otthon, hogy olyan jólesően kiszolgáltatja magát, még azt is megkérdi, hogy hol van, amit a kezében tart. Csak hogy érezze, hogy állandóan ott van nála a jótevő angyal, akinek semmi más dolga, gondja e földi létben, mint kiszolgálni urát, parancsolóját, ejha, ilyen basa lenni, nem is utolsó dolog!

- Nanana - mondta, s egészen hozzádugta a nagy orrát -, barika nem néz rám? barika! nem néz rám? - gorombácskán megrázta a vállát, mire Aranka haragos szemeket vetett rá. - Ugye rám néz!

- De hagyjon! - villogott meg az Aranka barna szeme, s Samu kényelmetlenül játszott a meglelégedett.

- Így-így-így - mondta nevetősen, s eleresztette a feleségét.

Ki volt elégitve, úgy érezte, győzött. Megmutatta, hogy nem papucshős, s ez a fő, a többi mind mellékes. Sokat törődik ő az asszonyka dühével. Grimászt vágott a rovására, mire a lányok nevettek, s kiment kissé elbizakodott léptekkel, mint egy primadonna.

Alig húzta ki a lábát, a lányok mind feltámadtak:

- Na hallod, Aranka! Hát te ilyen asszony vagy! Veled így packázik!

Egyre jobban heccelték.

- S te ezt csak úgy tűröd? Minek engedsz magaddal! Én nem volnék ilyen balek.

S mint a villamos szikra, szurkálva sistergett a sok piszkálódás.

- Most már elhiszem, hogy ír... Persze hogy ír! Samu nagy legény... Legénykedik a Samu!... el van bizakodva! Nem fél!... Nincs kitől félni... Még nem égette meg a körmét... Mért nem tanítod meg egy kicsit.

Aranka összevont szemmel, szomorkásan, magánosan, idegesen ült. Mi közük ezeknek hozzá. Véde magát, beoltotta magát ellenállásra, s egyformán gyűlölte most Samut s ezeket a fecsegő lányokat.

Akkor minden összefüggés nélkül eszébe jutott, hogy Samu az úton, a szánon, cigarettára gyújtott, akkor pedig biztosan a nagykabátja külső zsebébe eresztette a tárcát, mert a farkasbundában nem lehetett mozogni... Ha ugyan le nem ejtette a szánba, amitől isten őrizzen, mert akkor vége az ezüstitárcának...

Rögtön fel is ugrott, s futott kifelé az előszobába. A lányok rajban utána, nem értették, mi az. A nagy előszoba most sötét s tömött ruhatár volt, de Aranka egy pillanat alatt megtalálta az ura szép pézsmabéléses bundáját, tele volt kívülről tapadva tarka szőrökkel, a kocsibundától. A lányok valami titkos borzadállyal nézték, hogy mer belekotorászni a férfibundába. Nekik ez még idegen világ volt, a férfibundák országa megközelíthetetlen tér, be sem mernének közéjük lépni, azt hinnék, rögtön beléjük karol valamelyik. S lám ez az Aranka, alig pár hónapos asszony, hogy végigturkálja, kívül-belül minden zsebt; izgató.

- Megvan? - lélegzenek fel, amint az ezüst fehér csillogása szemükbe csap. Nem is tudták, hogy azt keresi.

- Nézd csak milyen helyes tárcá - zsarolja el tőle valamelyik, míg Aranka a bundát visszarendezi -, kitől kapta ezt a Samu?

S egyszerre kézzől kézre jár a tárcá. Aranka csak nézi csodálkozva, majd felszipantják az idegen férfitárgyat...

- És ez mire való? - fedeznek fel még egy nagyobb sárga tárcát az Aranka kezében. - Leveleknek? pénz? ilyen sok pénze van? na hallod, ez nagyszerű! Ebben vannak a szerelmes levelei? Aranka, nyisd ki, bizony isten, Aranka, nyisd ki!

Már ki is szedték a kezéből, hízalgéssel, ravasz erőszakkal. De Aranka védi. Féltve védi, féltve védi.

- Isten bizony, Arany, nincs benned semmi vér.

S addig, míg csak bele nem kukannak.

S csakugyan ott van a levél, zárt, rózsaszínű kis levél. A Samu keszekerusa betűivel címezve: *Nagyságos Jasuch Masa úrleánynak, Eperjes.*

Visítva és sikongva zsiszegnek fölötté. A megcímezett és leragasztott és felbélyegzett s még el nem küldött levélke fölött.

Samu erőszakkal iszik; szó sincs róla, hogy olyan rettentően ízlenék neki a bor, mint ahogy mutatja, de hát a tekintély kedvéért csak iszik az ember.

Mondhatni, hogy nem érzi jól magát. Nagy könnyelműség volt ez tőle, hogy lejött farsangra. Persze; ő azt hitte, hogy parádézni fog, s le akarta aratni a dicsőségét. Meg akarta mutatni a cimboráknak, hogy egykettőre milyen úr lett belőle, komoly ember, akinek hivatala van, házassága van, révbe ért, a szava számít, szóval huszonhat éves fővel élvezni akarta azt a tisztességet, amit más harminc-harmincöt éves korában szokott elérni. S most a legnagyobb zavarban van a kollégái, régi diákpajtásai előtt! Isten tudja, szinte szégyelli magát a házasságáért, mintha nem volna valahogy komoly ez az egész... Csak idegeskedik hát, s tüntetően hivatalos arcokat vág. Úgy veszi észre, hogy a komoly öregurak nem veszik be maguk közé. Utóvégre mért is vegyék? Béla bácsi takarékpénztári igazgató, s ő micsoda? Meg se meri mondani... András bácsi négyszáz holdján gazdálkodik, őneki nincs a spájzban egy fél sonkánál több... Ezek a bácsik mind régi meglett emberek, ő csak annyiban hasonlít hozzájuk, hogy felesége van... Hogy mosolyognak, ha ránéznek; hogy veregetik a vállát; milyen felülről s gyerekbecéző módon bólogatnak reá... Nem érzi jól magát közöttük... Azt találta mondani, hogy a *„feleségem majdnem rosszul lett a vonaton, olyan fülledt volt a levegő az utasoktól...”* Fülíg vörösödött, mert az öregek keresztülnéztek rajta.

- Nohát ezek a rosszulletek fiatal menyecskéknél!... - mosolygott a Márton bácsi. - Nem is olyan nagy baj az!... Egészséges betegség lesz az!

Ő hebegett, s valamiképpen szerette volna tudtukra adni, hogy szó sincs arról! Egyáltalán szó sincs, sokkal okosabb ember ő annál... Míg meg nincs a kellő alapja az életnek, addig nem szabad megterhelni a büdzsét, hogy finoman fejezzük ki magunkat.

De mikor ezt így kikottyantotta, akkor még jobban nevettek a bácsik, s a fejüket csóválták, nézd csak a kis kakast, milyen okosak ezek a mai csirkék!...

Pironkodva kellett elkotródnia, s úgy érezte, hogy most már befellegzett az egész időre... Ezt a hibát soha ki nem fogja köszörülni. Teringettét, most befűtött magának, még öregkorában is el fogják neki emlegetni a büdzsét! Hogy finoman fejezzük ki magunkat.

El is határozta, hogy holnap reggel visszautazik. Föltétlenül. Ha nem a ma éjjeli vonattal! De ha nem ma éjjel, mert az mégis föltűnő volna, holnap éjjel mindenesetre.

A diákcimborák közt meg még rosszabb. Ezek úgy affektáltak, hogy folyton ökölben volt a keze.

- Nagy merészség volt, barátom - mondta Géza, s Lajoska tódította. - Kurázszi kellett hozzá!

- Férfias tett volt mindenesetre - állapította meg Elemér.

- Ez az igazi házasság, fiatalon találni meg az embernek azt, akit az Isten élettársául rendelt. Mít ér az, mikor kihültek a szív érzelmei! - mondta Paragh Jóska, aki a legcinikusabb volt valamennyiük közt.

Samu csak billegett a sarkán, s hebegett, nevetgélt, igazat adott, s ivott, s folyton azon törte a fejét, melyiket volna a legbölcsebb s legtapintatosabb dolog botrány nélkül jól felképelni...

- Hja, barátom - szólt kappanhangján a kis Máté Berti, s feltolja magát, szokása szerint, kérértlen szószólónak. - Ez predesztináció dolga! Nem mindenki olyan szerencsés, mint Samu barátunk, hogy megtalálja azt, akit az istenek az ő valódi párjául rendeltek. Mert a nagyságos asszony valóban rendkívül bájos, szeretetre méltó mintaszerű asszony!...

- Samu jól járt.
- Bizony, gratulálunk, Samukám.
- Mindig olyan jó orra volt neki!
- Jó nagy.
- Tudta, mit kell csinálni.
- Megszimatolta.
- Boldog vagy, barátom?
- Gazember volna, ha nem lenne.
- Hú vagy?

Ez volt az a pillanat, mikor Samu fölemelte a kezét, hogy szájon vágja Paragh Jóskát, de meglepő fordulat következett be. Megjelent az ünnepezt, mint szokás mondani: Aranka jött be az urak közé.

Egyszerre mindenki felé fordult, s Samu bíborvörös arccal nézett rémulten a feleségére, mintha kísértetet látna.

Szörnyű ideges lett, s elébe ment.

- Akar valamit, báránycám?

- Itt a tárcája - mondta Aranka egyszerűen. Olyan természetes volt, s annyira minden póz nélkül nézett rá, hogy lefegyverezte az egész társaságot. Elmúlt a feszültség, a féltréfa, félgúny. Az asszonykából áradt a lelki nyugalom, a szelídség, egyszerűség. Csak Samu volt annyira felidegesítve, hogy nem volt képes megcsillapodni. Az igazat megvallva a tárcaügy is bántotta. Mert nem minden célzatosság nélkül hagyta ő a nagykabátban a tárcát. Valahogy röstellte a házi töltésű cigarettákat, s nem akarta itt fitogtatni a fiúk előtt, mert igaz ugyan, hogy Kir van benne Purzicsánnal keverve, de hát mit fog itten ízélni... egyiptomit, a felesége töltötte cigarettával kínálni vissza.

- Nagyszerű, báránycám! - mondta hangoskodva. - Nagyon jól van! No, nézd csak, én már meg voltam ijedve, hogy elveszett... - s érezte, hogy a nagy csendben mindenki feszülten figyel Arankát. Lángba borult az arca, pedig már eddig is tüzelt, a gazemberek, vakuljanak meg, most megnézik a termetét, ruháját, a szennyes alacsony fantáziájú népség... De mi az ördögnek búvik ki egy fiatal házas az első három hónapban a házból, s még Arankát sem szidhatta érte, ő szegényke igazán nem akart jönni, semmi íze, semmi kedve nem volt a farsangoláshoz... De persze, ő, fősvénységre magyarázta, s annál cudarabbul erőltette...

- No, menjen báránycám, csak menjen szépen a lányokhoz - térítette vissza kétségbeesetten -, s mulasson, báránycám -, s úgy tuszkolta kifelé, egészen magánkívül az idegességtől, hogy tovább ne kompromittálja magát, pedig érezte, hogy ezzel még jobban belezavarodik az élet hínárjába, a társaság nagy multságára, már se holt, se eleven nem volt. - Viselje jól magát, gondoljon rám. Aztán majd írjon! - tette hozzá viccesen, s amint a felesége az ajtón eltűnt, azonnal visszafordult.

Kissé felduzzasztotta kis helyes tokáját a rettentően, gyilkosan magas gallérban, s úgy hagyta el kis hitvesét, mint a püspök a szeminaristákat, amint megáldotta, már el is felejtette őket.

A fiúk összenevettek, s összenéztek.

- Hallatlan! - kotyogtak. - Nagy zsvivány ez! Nagy betyár ez a Samu!

De Samu olyan elszántan s oly felbőszülten pillantott körül vérben forgó szemekkel, ha most valaki megpisszen, abból párbaj lesz.

Valaki azonban olyan tapintatos volt, hogy poharat koccintott, ezen megenyhült a hangulat, aztán a Szabó Anti utolsó szigorlatáról kezdtek beszélni.

4

Aranka azonban igen csalódottan ment vissza a lányok közé.

Azért jött be, mert hiszen olyan magában volt. Olyan fájdalmasan egyedül. Azelőtt igen, akkor a mamához tartozott, s most szeretett volna ugyanúgy vagy sokkal jobban az uracskájához húzódni. És most mehet vissza a lányokhoz, akikhez meg már nem való. De minek is nekik a farsang! Milyen boldog tudna most lenni otthon, Debrecenben, a drága, bizalmas jó kis lakásukban, mint a madár a kalickában... A körmét rágicsálta, szórakozottan, mint a gyermek, míg visszalibeggett kissé fáradtan, kissé megtépve, a lányok közé... S az a gonosz, az milyen jól tudja magát érezni az urak közt... Hát annak ma nincs itt a szíve?... Hát talán a szívét is otthagya a kocsibundában?

Amint durcás arccal belépett az utolsó szobába, mert minden fajta csak összebúvik, bárány a bárányhoz, s persze, farkas a farkashoz... A lányok összebújva az asztal fölött, vihogva s visszafojtott lélegzettel néztek valami titokzatos munkát.

Aranka elsápadt, s az övéhez kapott. Csakugyan nem volt ott a levél, odadugta az imént az ura szerelmes levelét. Nem engedte, hogy közprédára menjen az ő kis uracskájának titka, bűne, még ha olyan gazember is a drága. S nincs a levél, kicsenték a lányok, biztosan a békítő ölelgetések alatt, mert apprehendált, mikor az erőszakoskodásokon megsértődve elindult a tárcával az urához... S most felbontották, ó, hogy falják, mint a csukák...

Belerohant, bumm! s elragadta a lila papirosú levélkét.

A lányok sikítottak, utánaszálltak:

- Add vissza, cicám, na Arany, no, kérlek, no, ne legyél olyan, még nem is olvastuk!
- Te olvasd fel, hisz olyan az írása, mint a macskakaparás! Bizony isten, nem tudtuk elolvasni, olvasd fel, Arany! No, Arany fiam, nézd ez a kötelességed!
- Mindnyájunk érdeke, hogy megtudjuk, mifélek azok a jómadarak!
- Téged akarunk megvédeni, Arany - zsibongtak, sikongtak, s szinte kétségbe voltak esve.

De Aranka egész lelkéből fel volt háborodva. Nem s nem engedte. Nem tűrte, hogy az ura kompromittálva legyen, szolidáris volt a gazemberrel. Vele, s nem a lánycimborákkal, jóllehet ezekkel élt gyerekkora óta, avval a svindlerrel pedig csak három hónapja... De fölgyúlt az asszonyi hűsége, s házasságának legfőbb érdeke e percben, hogy az ura el ne veszítse a nimbuszát.

- Hallatlan, micsoda asszony!
- Ez az Aranka, ez borzasztó! Még el fogja küldeni!
- Meglássátok! Ez megteszi! Ez az Arany, ez elküldi az ura szerelmes levelét!
- Nemhogy kikaparná a szemét inkább.

De hogy Arannyal nem bírtak, maguk ötletéből táplálták tovább a heccet. Piroska, aki legjobban föl volt izgatva, mintha csak személyes érdeke fűződne a levélhez, hallatlan kacagások közt kiáltotta:

- Te: én mondok egy jót, lányok, én mondok egy jót: írjunk helyette másik levelet!

- Nagyszerű: „*Kedves Masinka, kedves mismasinka...*”

- Lányok, ki kell vágni a Pesti Hírlapból egy apróhirdetést, egy jót, elküldeni neki, fölragasztva fehér papírra, slussz!

- Jaj, de kitűnő, hol egy Pesti Hírlap! Ezt ni: ez jó lesz: „*Édes Gyöngyvirágom, sok csókkal és üdvözlettel sokat gondolok rád. Bocid.*” Vagy ezt: „*Keresztény gyáros, fiatalember, kétmillió saját vagyonnal, nőszülne.*”

- Na hallod! ezt megtartjuk magunknak!

- Hát akkor ezt: „*Varrónők azonnal felvétetnek.*” Vagy ezt: „*Eladó negyvennégyes új bagariacsizma... Negyvennégyes, igaz...*”

Már majd meghaltak a nevetéstől, észre sem vették, Aranka mikor szökött meg tőlük, s elbújt a kis kamrába, az ajtót magára zárta a nagy faretesszel, s mohón nekiesett a macskakaparásnak:

Kedves Masinka, a maga nyolcoldalas levelére, nem lévén időm, csupán nyolc sorban válaszolok, már megbocsát, ha ugyan célszerűnek látja megbocsátani. Különb is ezt a rövidséget nem kell úgy venni, mint sértést, majdnem azt írtam sertvést: Pardon, lássa, az én régi kedélyességemet megőriztem a sors csapásainak dacára, nemde? (Ó, a pimasz!) Tehát visszatérve az el sem kezdett sajnós! témára: ha csak barátságot parancsol, abban én milliárdos vagyok (egy l-lel!) észre sem veszem, hogy valakit megajándékozok egy pár meleg kézszorítással (hm, hm). Mivel pedig Magácska csak egy, mond egy (két g-vel!) számmal: 1. kézszorítást parancsol!... tehát rendelkezésére állok és ha csak tűz kell, én nagyon tüzes vagyok... (Noo?!). Tehát rendelkezésére bocsátom a jobb, avagy balkezemet, vagy mancsomat, ha megengedi... Tehát kézcsók, ha megengedi..., ha megengedicsek: csak jása, csak jása!... Pá, pá, pá: Samu.

Arának égett az arca, s nagyon, nagyon szégyellte magát ezért a levélért.

Még sokkal jobban szégyellte magát, mint amennyire meg volt ijedve.

Ó, mikor hozzá jöttek ilyenféle levelecské, milyen boldog volt ezektől a fura kis viccektől, azt hitte, hogy ő érti, hogy csak neki kedves az ilyen. Samunak az efféle kis butikasága; úgy nézett rá, mint egy drága jó kisfiúra, az ő kis csacsikájára, s most... egy percig a hideg rázta... Most? hogy eltaszította őt, a magára hagyottat, hogy lerázta, kirázta az életből erre a napra... Hogy fogja ezt jóvátenni?... s ezt... Ezt a levelet!...

Felgyűrődött a kis szája széle, pityergősre, keservesre, a szeme tele lett könnyel, s nem is hallotta, a lányok hogy dörömbölnek a nehéz tölgyfa ajtón apró ökleikkel:

- Arany, Arany, Aranka!

- Nyisd ki az ajtót!

- Agyongyilkolja magát odabenn!

- Agyon ne sírd magad!

- Meg ne mérgezd magad!

- Avval a levéllel!

Aranka lecsillapodott.

Szegény ember... Így kompromittálja magát... - mondta magában - milyen szerencse, hogy elkergetett onnan... nem volt idejük ezeknek kisilabizálni...

Megtörülte a szemét, az arcát, s a dolog komoly részére gondolt.

Gúnyosan mosolygott, s kivette a kis tárcáját, abból a parányi, aranyvágású kis naptárt. Abban volt néhány lap tiszta papír!... hisz még csak február... elkezdte teleírni: *Pá, pá, pá...*

Fogta, kitépte a lapocskát, s belerakta a megcímezett kis borítékba. Le is ragasztotta.

Hanem a Samu eredeti levelét, azt igen, azt eltette, s nem is az övébe, hogy még egyszer kicsenhesse, hanem egy sokkal biztosabb s jobb helyre.

Addig hiába dörömböztek a lányok, míg készen nem lett, akkor a legnagyobb lelkingugalommal ajtót nyitott.

- Jesszusom, hát még élsz?

- Már azt hittük, a szita helyén lógsz.

- De hogy ki van sírva a szeme.

- Leragasztotta!... Megőrült ez az asszony!.. Nézzétek!

- De legalább mást írtál helyette? Így görbülj meg?... Esküdj meg!

A kis menyecske csalafintán mosolygott, s bemenekült a lányok közül az asszonyok szobájába. Oda senki se merte követni, ott voltak a mamák. Ők ott nem érezték jól még magukat. Olyan csodálkozva néztek be később Arankához; hogy megváltozott; de tényleg; hogy meg tud ülni az asszonyok között. És hogy figyel a puncstorta készítésének titkára!... S a szeméből semmit se lehet kiolvasni... Nahát ez a lány: ez egész asszony lett...

5

A vasúti kocsiban már néhányan aludtak az olajsárga plüssfotelekben, s kellemetlenül verte fel őket a beszálló fiatal pár. Egyik sarokban egy fekete selyemsapkás idősebb úr ült, ez nagyon bosszús lett, mert este még azt hitte, egyedül fog aludni Máramaroszigettől legalább Szolnokig, s már négyen voltak vele, úgyhogy ki sem lehetett nyújtóznia. Most megdörzsölte a szemét, s egyet gondolt, helyet adott a fiatal párnak, átült egy másik ülésre, hogy ezek ketten kaphassanak fél díványt. Samunak még a fején volt nagy szőrmesapkája, szalutálva köszönte meg, aztán példátlan figyelmességgel becézte a feleségét, mint egy ölbeli babát.

- Burkolózzon be, báránykám - suttozta egyre, mert kevésbé volt fűtve a szakasz. - Még ezt a plédet jobban körülcavarom. Hallatlan, hogy fűtik most a vonatokat!

Még a kezét is eldugta, a gallérkát jobban felhajtotta. Persze átfagytak a kis őrháznál, míg a vonatot várták az éjszakában.

De az Aranka szemét, azt többet nem lehetett bekötni. Hogy hitt ennek a hízélgésnek még csak tegnapelőtt is, amikor jöttek...

Most már úgy pillantott keresztül ezeken a mesterkedéseken, mint egy fonálhálón, mint aki tisztában van mindennel! Éppen így becézne Masát is, Piroskát is, akárkit, csak nő legyen... Tiszta véletlenség, hogy ő van mellette... Folyton a szeme előtt vannak a keszekusza betűk: legalább írni megtanulhatott volna a sok szerelmes levél írása közben.

Azért csak hagyta, hadd becézze a zsvány. Inkább őt, mint mást. Hadd irigyeljék az idegenek.

Az a sárga hölgy máris pukkadoz, ez a páratlan férj bemutatja magát. A szakállas úr szemben felébredt álmából, s szúrósan nézett az arcába. Aranka mosolygott magában: meg akarja állapítani, elég csinos-e ahhoz, hogy ekkora figyelmet megérdemeljen egy férfitől. Egy kedves arcú öreg néni az ajtó sarkában mosolygott, talán fiatalok jutott eszébe, no, hadd emlékezzék.

Végre Samu is leül. Még egyszer körülnézi a pakkokat, nem potyog-e valamelyik a nyakuk közé, aztán nagyot lélegzett. Rögtön odasündörgött hozzá.

- Jól van, szívecském - suttogta -, jól van, báránycám?

Aranka hidegen nézett rá, csak a szemét fordította felé, mit akar ez?... Álnok...

De amint a barna szeme összevillant a Samu szürke szemével, ebben mély láng lobbant fel, s Aranka elpirult. Beljebb húzódott gyorsan a bundájába, prémjébe, lehunyta a szemét, s melegség kezdett áradni a testében fölfelé. Lassan újra kinyitotta a szemét, s odalopta a pillantását a Samuéba: az még mindig olyan falánkul, éhesen meredt rá, s most ő is hagyta, kiszolgáltatta magát, hisz olyan bátorságban érezte az életét, így bebugyolálva, ennyi ember között, de kimondhatatlan édes gyönyörűség hatotta át meg át, szinte elalélt bele. A szája elbágyadt, picikét megnyílt, mint a bimbó, ha fesleni kezd a napon...

Hátraejtette a fejét, egészen kéjesen, kimerült érzéssel, nagyon jó e mellett a gazember mellett élni, mégis nagyon jó...

- Nna, most aztán csucsuljon el, szívecském, el fog szépen aludni, báránycám, pihenni fog Debrecenig... Háromkor ott leszünk... Csak el ne aludjunk... Majd szólok a kalauznak... de én különben úgysem aludnék el...

Hogy tud suttogni, egy szót sem érteni abból, amit mond, de hogy tud suttogni a hangja, úgy birizgálja az asszonyi testet... Ó, gazember, gazember, ugyanígy suttognál Masának; mindnek...

Félrebillenve hagyta a fejét, s olyan erőtelen, úgy elfogyott belőle minden élet, mintha meg volna halva; a vonat dürrögése az idegeit csapkodja, a gyöngye rázás ringatja, szája lecsukódik, szeme lecsukódik, kimondhatatlan bágyadság lepi el, elfúl, belefúl az álom csöndes vizeibe.

Mikor felébredt, a vonat megállott.

- Régen alszom? - kérdi.

- Tessék, báránycám? Parancsol? - búvik hozzá Samu.

- Régen alszom?

- Öt perce. Még csak egy megállót jöttünk.

Nem érti. Öt perce. Azt hitte, megvirradt. A szeme ráakadt egy fiatal lány szemére, amely mintha itt járt volna tolvajkodva... Ijedten fut utána... Eddig észre sem vette, hogy fiatal lány ül ott szemben jobbra az ablaknál, háttal a vonat irányának, az álnok, úgy tesz, mintha aludnék... az álnok... Gyorsan ellenőrizve visszapillant az urára; s ez is ott járt, bizonyos, ez is annál volt vizitben a szemével... Összeszorítja a száját, előbb kitágul, aztán összehúzódik kicsire a szeme, már zárkózik, magába vonul: gondolkodik, átadja magát a lappangó gyanúnak... Haragszik már, emésztli magát.

- Aludjon szívecském, aludjon, kicsikém!

Jó volna, ugye?... - mondja magában, s elhatározza, hogy nem is fog többet aludni, semmit... - Jó volna, ugye, hogy megbeszéljék a levelezést?

- Nem fázik?

- Nem.

Hosszú ideig hallgatnak.

Samu észreveszi, hogy Aranka tiszta éber szemmel néz maga elé, megszólal, suttogva, nyújtózva, törötten, csak szól:

- Az öreg doktor szeretett volna látni az este berúgva.

Aranka picit, pici gúnnyal elmosolyodik:

- No, be is volt.

- Én? Egy cseppet sem!

- Egy kicsit.

Samu elhallgatott.

- Jó bora van, jó kis bora van - mondta aztán tűnődve, vita nélkül, halkan.

Később megszólalt:

- Nem éhes? - mondta hirtelen.

Aha - szólt magában Aranka: hát ettől nem alszik... Megvetette érte: ez csak ilyen ember. Hiszen ettek tíz óráig; míg csak kocsira nem kellett ülni...

- Igen? - kérdezte Samu azzal a szolgálatkészséggel, amelyik örvend, hogy akkor saját magáról is módja lesz gondoskodni.

- Nem - intett szigorúan.

- De, de nem lesz rossz valamit enni, báránykám - mondja Samu, s bölcsen, sőt tudományosan tette hozzá: - az ember az utazás izgalmaiban sok hőt veszít, tudja, sok hőt... Azt étellel kell pótolni... Ennének valamit?

Már látta, ezzel bírni nem lehet:

- Ott van a kis táskában - szólt hűvösen.

Samu felpattant; csinálta ugyan, hogy nem ugrik olyan nagyon, mint egy gyerek, de már Aranka keresztüllát rajta, mint az üvegen.

Levette a kis táskát, kulccsal kinyitotta.

- Csak szét ne kotorja!

Samu méltóságán alólinak találta, hogy szóval védekezzék. Hideg sültet szedett ki.

- Na egyen, fiacskám.

- Én nem eszem.

- Dehogyan eszik. Jót tesz az, jó lesz egy kis jó falat.

- Nem tudok enni. Nem vagyok éhes.

Samu egy pillanatig férfiasnak találta volna dacosan becsapni az egész táskát s visszatenni a polcra, de olyan erősen kívánta a finom, vastag, sárgapiros kacsacombot, amely rávigyorgott a csomagból, hogy lemondott a férfiaság dühéről. Dacból hát, nem *fel* dobta a táskát, hanem *le*; maga mellé, egyszerűen enni kezdett belőle.

- Nagyon jó, nagyon jó!

Aranka mosolygott, titokzatosan: „két g-vel”, mondta magában.

- Maga mit nevet?... Rajtam nevet? Barikám, barikám, maga rajtam nevet? - tudakolta Samu, s kényesen majszolt.

Tudta, hogy ez valóban a legnagyobb mértékben nevetséges, amit ő csinál, de hát ő ezt már így szokta. Mikor diákkorában ment be a kollégiumba, mindig megette a vonaton az egész sült húst, amit egy hétre pakoltak neki. Hála istennek igen jó gyomra van, sose ártott meg. De hát mit is akar ez az Aranka: nevetséges, ő haza akarja vinni talán, spórolásból? hogy ne kelljen főzni holnap, s pénzt kiadni... Ezt erősen helytelennek tartotta. Az asszonynak meg kell érezni, hogy mi kellemes az uracskájának, s azt kell tennie... Igenis, ő mindig azt vallotta, hogy „amit ma megehetsz, ne halaszd holnapra”, s ha ő ezt így tartja, az asszonynak kötelessége vele tartani... De lám, mégsem ízlik valahogy az evés, úgy érzi, mintha minden kis falatot kinézne a szájából az asszonyka. Hamar bekapkodta hát, amit muszáj, s elrakta a húsokat.

- No nézze csak, báránykám - tett még egy utolsó kísérletet -, itt a java, egy jó kis püspök-falat... ez lesz a finom! Akarja?

Aranka bosszúsan nézett rá, mire Samu csakugyan restelkedve sietett elrakni a holmit.

- Legalább egy kis süteményt, nézze csak, finom kis piskótatészta, ez nagyon jó lesz. Amália néni jó gazdaasszony; nagyon jó.

- Két g-vel - szólt Aranka hangosan.

Samu nem értette.

- Mit mond, báránykám?

De Aranka nem világosította fel.

Erre Samu nyilván azt hitte, hogy mégis valamivel tartozik neki, fogott egy kis cukros kiflit, kivette, s a felesége ölébe tette.

Akkor lenyelte az utolsó falatot, s a táskát félretolva, elkezdte fölbontani a fátyolt az Aranka állán. De ügyetlen volt az ujja, s nem is volt egészen tisztában a fátyol szerkezetével, azt hitte, az itt van megkötve, pedig hát tágan maradt a fátyol, s Aranka az állacskája alatt csak éppen becsavarta egy kicsit, Samu már csaknem eltépte a pókhálóholmit; hogy milyen lehetetlen izékbe vannak pakolva a nők...

- De mit akar?

- Muszáj ennie egy falatkát!

Aranka kissé mosolygott: ezzel teszik jóvá a jófélék a nagy hűtlenséget!... Ismerjük...

- Csak nem gondolja, hogy erőszakot kell alkalmaznia, hogy egyek!

Kissé anyás fölényességgel mondta, mintha csak véletlen pillanaton fordulna, hogy az ölbéli babából, akit gügyögve babusgat az ura, átalakuljon a dajkáló anya... a kis mamácska...

Samu abba is hagyta a kis erőszakoskodást, a gyöngédség gyöngédtelenségét, de otthagya a patkót a felesége muffján, s gondosan elpakolva a táskát, visszatette a hálóba.

Aztán ott ültek egymás mellett, folyton egymásra nézve. Samu úgy néz, oly tüntetően, oly szerelmesen és hűséggel: Aranka jól tudja, mi ez. Most akarja pótolni, négy szemközt, sőt idegenek előtt azt, hogy az egész farsangon elhanyagolta. Persze, már közelednek hazafelé, szüksége van rá! Gyáva már, fél az otthontól, a szemrehányástól, a visszatromfolástól, fél a

hátralátó fától. Bezzeg nagy legény volt, mikor a fiatalurak előtt azt mondta: most menjen a dolgára... aztán majd írjon!... Mintha mindenki olyan levelező volna, mint ökelme... Vagy mikor Bereczkyéknél rászólt, hogy a másik kanállal vegyen a tálból és hogy el ne cseppentse a borsodót... De ki volt fordítva magából, de adta az urat, aki mindent tud: a felesége rovására... Mintha ő sose evett volna ezüst evőeszközzel... Herendi porcelánból... Vagy mintha ő evett volna valaha, a rongyos!... És ha evett, annál szebb. Jobb lett volna, ha azalatt komoly dolgokkal foglalkozik... Nagy lóköttő ez... Sok mindenre megtanította őt ez a farsang: köszöni is, nem kér többet belőle...

Már fölmelegedett, a kupé is kezdett szinte forró lenni, úgy látszik, most kezd működni a fűtőkészülék. Ki kell gombolni a bundát. Unja a mákost is kézben tartani, leoldja hát a kék fátyolát, de az be van bomolva, persze, ez a vaskezü az elébb összecibálta. Leveszi egészen, s megeszi a kis patkót.

Samu folyton nézi, oly kitartóan, oly odaadással, ahogy csak a kutya tudja nézni az étkező gazdáját, a jó vadászkutya, csak úgy legel a szeme. Aranka már szinte kacérkodik, az a lány a sarokban repedjen meg: odatartja a Samu szeme elé a fátyolt, függönynek, játszva, mintha el akarná a szemét takarni magáról.

Ettől azonban a férjecske meghökken, s elhárítja a fátyolt. Ez sok. Bolondot, azt nem, bolondcskát nem enged magából csinálni: az asszonyka az arcára akarja a fátyolt borítani, hogy ne vessenek rajta...

- Látni akarlak vele - kuncog Aranka -, milyen vagy benne.

- No, nem... Elszakad... - s lefogja kőmancsával, de úgy, hogy a dulakodásnak a színét is elkerülje, röstelli a dolgot, a lány előtt, aki máris nevet... - No... nem illik rám... nem vagyok megborotválva...

Arankának olyan lusta a feje, olyan lassan fordul benne a gondolat.

- Éppen azért... hogy ne lássák a szakálladat...

Tréfál, de olyan rettenetesen bágyadt, mintha csókolva volna; ha agyon volna csókolva, s odanéz a szemérmeskedő lány felé: nézd a majom, hogy elfordul, tüntet... Erre kapja, átöleli a Samu nyakát, s a vállán hagyja a karját. Fehér, kesztyűtlen keze világít a villany kevés fényén.

Samunak szúrás van a szemében; persze, már harmadik éjjel nem alszik. Hirtelen kiveszi kis zsebtükrét, hogy megnézzék a szemét. De az utolsó pillanatban elröstelli, hogy hiúnak gondolják, s az asszonyka arca elé tartja a tükört. Aranka elfordítja a fejét, úgy lóg, mint a bágyadt virág s elfordul; a tükör erőlteti.

- Mit lát, mit lát benne, báránya? - csintalankodik Samu.

Aranka megfogja vastag csuklóját, s visszafordítja a szeme elé a kicsi tükört:

- Maga mit?

Samu odahajlik, a fülébe súgja, nem azt, amit az asszony provokál, hogy „majmot”, hanem:

- Szép fiúkat - súgja.

- Én is cép aconkát - pityegi Aranka.

Egy percreg olyan jól érzi magát. Eh, ezek a férfiak, a kutyák, kutyusok, zsványok, huncut-nép... és kibontakozik, magára maradva, hátradúl...

Akkor elteszi Samu is a tükröt, s most ő dül az asszonya ölére. Pillanatokig szomjasan érzi a hőséget, a gyenge, szerelemébresztő, delejesen meleget, amely asszonya testéből árad, oda-szorítja arcát az asszonyához, s ezzel jelzi mohó, édes, titkos gondolatját, s már alszik is. De a zsebében megzírren valamely papiros, s Arankában felébred a bosszú. Kegyetlenség villog fel.

- Vigyázzon... a zsebében egy feladatlan levél van... összegyűri...

Samu jó ideig nem érti, mit beszél.

- Levél?

- Az.

- A... zsebemben?

- Igen.

- Igen?

- Igen... iggen... két gével...

Arra lángvörös lesz Samu: eszébe jut... ó, ő ökör!... Hülye... még most sem adta fel... azt a levelet... Kimegy az álm a szeméből, s hűvösen:

- Maga az én zsebemben szokott kutatni?

- Én azt hittem, tisztességes ember zsebében nincsenek titkok.

De mikor láthatta meg? - gondolkodik Samu. - Milyen szerencse, hogy le van ragasztva...

De nem. Ez nem. Ez nem megy. Az ő zsebében kutatni. Nem szabad!... Ezt nem tűri... ennek idejében kell útját vágni, s ezért fenyítés jár... Fel is egyenesedik a felesége öléből azonnal. Megül külön a maga helyén s jobb válla fölött a támla dudora, annak veti fejét... Úgy csinálja, mintha már aludnék, bár képtelen rá...

Az asszony egy percig szomorúan, fájdalmasan, sőt ijedten nézi... Hogy el tud magában lenni. Alszik. Milyen erős tud lenni. Milyen hideg. Komisz. Komisz ember, komisz egy fráter ez!...

Nem bírja soká. Elernyed a szíve, s egyszer csak ő hajtja a fejét a komisz fráter karjára.

Persze fáradt. Fáradtak mind a ketten. Két éjjel táncolni, inni, lehetnek fáradtak. Hiába, a farsang nem házasembereknek való.

De aludni, azt mégse bírnak.

6

Mikor a hivatalban a kabátját felakasztotta, hirtelen eszébe jutott. A zsebébe nyúlt s kivette a levelet. Biz, az egy kicsit gyűrött volt, pedig ő úgy emlékezett, hogy az irattárcájában helyezte volt el.

- József! - szólott nagyon magasra felvont szemöldökkel a szolgának. - Vigye csak, fiam, a postára s adja fel, de rögtön, mert még egyszer el találjuk felejteni.

József elvette a levelet, s ő így morfondált magában: „De nagy számár is vagyok, hogy régen fel nem adtam, legalább egy hete meg van írva. No, az már igaz, hogy megírni csak megírja valahogy az ember a levelet, de feladni nem adja fel. Hja, persze, vénülünk: ez sem így ment azelőtt.”

Egész délelőtt kutyafáradt volt: nem ért a munkája egy fabatkát. Minden rést megragadott, hogy kaszinózhasson. Sorra járt az asztaloknál s a nyíri farsangról beszélt. Hogy otthon volt a pátriában két napig, s két meseéjszakát mulatott át. Hát persze, azon is megérzik azért már, hogy nem úgy áll a bál, mint hajdanán: fiatalokunkban.

Az urak nevettek is, irigyelték is.

- Vannak-e még lányok a Nyírségen? - kérdezte valaki.

Samu elhúzta a száját, s felrándolta a homlokát. Tudja a szösz. Vissza kell gondolnia, hogy vannak-e hát, vagy se? Azelőtt ez pláne egészen más volt. Még a nyáron is... Még aratási vakáción minden lány lány volt neki... Most!... Azért azt mondta, hogy vannak.

- Szépek?

Samu gondolkozott.

- Hát tudod, kérlek - mondta idősebb, kopaszabb, de nőtlen s ilyenformán lánykivánóbb kollégájának -, tudod, kérlek, nekem erről megvan a magam véleménye. Az ember a szülőföldjéről házasodik. Egy lányt elhoz, a többit hagyja. Én részemről sose tudtam volna másféle lányt elvenni, csak otthonról valót. Az aztán körülbelül mindegy, hogy a pátriából melyiket hozza el az ember: a fő, hogy meglegyen a nyugodt, meleg hűsége otthon. Ahogy megszoktuk gyerekkorunkba. Ez éppen úgy kell az embernek, mint a levegő... Azért is házasodtam meg ilyen hirtelen, fiatalon, hogy biztosítsam magamnak ezt a régi megszokott, kedves kis otthont. Mert aztán, ha az embernek a fülébe akaszkodik valami külföldi, városi némből, könnyen megghiúsítja a szépen elgondolt jövőt.

- Nagyon egészséges elv - mondta egy kövér kolléga nevetve -, tehát a feleségedre úgy akarsz nézni, mint az anyádra.

- Igenis - tüzeskedett Samu, aki nem értette a tréfát, s nem tűrte, hogy őt kinevessék. - Az én családi életem olyan legyen, amilyen a szüleimnél volt. Tiszta legyen és levendulaillatú. Megbízható. Az asszony pontos legyen, dolgos legyen, tiszta és takarékos. Az én dolgom, hogy megkeressem a pénzt, az övé, hogy jól beossza. Úgy üljön az én jövedelmemen, mint egy sárkány, s még tőlem, magamtól is megvédelmezze.

- Ez, barátom, unalmas házasság, az ilyen.

- De biztos és egészséges.

- Biztosnak biztos; a tömlőc is elég biztos.

Az urak nevettek, Samu paprikavörös volt, s kikérte magának, hogy az ő családi életén neveszenek.

- Hát, Samukám - mondta a kövér úr később, s megfogta a Samu vállát -, te sose játszottad ki a mamádat?

- Én igen - mondta Samu keményen -, én becsaptam a szegényt gyakran: de ő engem soha!

Erre újfent kacagtak.

- Jaja, értem! - mondta a kövér.

Samu felpattant:

- Sőt egyáltalán nem érted.

- Dehogynem. A feleségedet is így akarod kezelni.

Samu konok lett.

- A fő az - mondta, s ökölrel gesztikulált -, hogy az ember ne csak szeresse, hanem tisztelje is a feleségét, és tartson is tőle. No, istenem-uram, az csak kell, hogy az ember itt-ott *kanászkodjék*...

Nevettek!

- Mi az, Samu, kanászkodni?

- No - legyintett Samu -, tessék a szót föltagolni, és meg fogjátok érteni... Másképp nagyon megposhadna az emberben a vér, az állandó és egyforma boldogságban... - folytatta gondolatmenetét. - Olyan nőcskékkal is kell találkozni néha-néha, akiket se nem szeret, se nem tisztel az ember. Sőt többet mondok: meggyőződésem szerint erre nem is a férjnek van szüksége, hanem a feleségnek. Mert honnan tudja a férj, hogy milyen nagyszerű asszony az ő icipici kis párja, ha nincsen alkalma összehasonlítani más kis nőkkel... S még egyet: meg vagyok győződve felőle, hogy a férj, ha egyetlen bókot mond egy idegen nőnek: mindjárt megmozdul a lelkiismerete, s nem hagyja békén, míg nem revansálja a saját feleségénél... Isten bizony!

Az urak igen vidáman fogadták a Samu elveit, s mindannyian helyeselték is, a csökönyös házasembereknek azzal a titkos szabadkőműves összetartásával, ahogy vállvetve ragadják meg a férjek a legkisebb alkalmat az aranyjármon való könnyítésre.

Egész délelőtt ennek a filozófiának kiépítésével, valamint gyakorlati alkalmazásával foglalkoztak beszéd közben, Samu azonban délben hazafelé menet ugyancsak törte a fejét, mit fog mondani, ha Aranka még egyszer szóba hozza a szerelmes levél ügyét.

De Aranka nagyon tapintatos volt, egész ebéd alatt nem tett célzást, sőt megnyugtatóan derült volt s édes a hangulat, csak Samu roppant fáradt volt, alig várta, hogy leheveredhessék a díványra. Alig tette le a fejét, már aludt is, de erőt vett a fáradtságán, s *illikből* hozzáfogott könyörögni a feleségecskéjének, hogy üljön oda mellé, hogy ölébe hajthassa a fejét. Annyira erőltette a dolgot, hogy már majd meghalt a fáradtságtól s a türelmetlenségtől, hogy Aranka nem engedelmeskedett azonnal: látta, hogy férfiúi tekintélye forog kockán: ha most abbahagyja a kunyerbálást, az azt jelenti majd a felesége szemében, hogy nem elég szerelmes; emiatt a szarvasokoskodás miatt aztán feltápáskodott, s letapadó szempillákkal, addig járt az asszonyka után, míg az abba nem hagyta az ebéd utáni takarítást, s le nem ült neki a dívány sarkába.

Samu olyan gyorsan leheveredett, mint egy kutya, elnyújtózott, s a fejét, amint letette, megfordult vele a világ, s hajóhintában érezte magát, csak úgy szédült és repült, fel kellett nyitnia a szemét, hogy el ne repüljön vele a szoba.

Aranka puha ujjával a hajában turkált, s messze nézett ki az ablakon.

Samu egy fél pillanatig kíváncsian nézte az arcát, amelyen valami titokzatosság volt, de aztán kizárta magából a kíváncsiságot is, hogy mielőbb alhasson.

- No, hát elküldte? - kérdezte csendesen Aranka.

Samu rémülten ébredt fel újra, s rámeredt az asszonykája arcára. Aranka mosolygott, igen kicsit s igen finoman a szája sarkában lappangott a kis mosoly.

- Nem tudom, mit beszél... - motyogta Samu.

Az asszonyka elhallgatott. A szája széle fájdalmasra, gúnyosra torzult.

- El bizony - mondta hangosan, s fájdalmasan simogatta a gonosz ember haját. - Persze hogy elküldte. Az volt az első dolga, hogy postára adja.

Samu felpattant, felült.

- Már megint a zsebembe kotorászott!

Dühösen felállott. A tükör elé ment. Rettenetes álmos volt, de most már nem lehetett aludni.

- Ezt egyszer s mindenkorra elengedem... báránykám... - kiáltotta idegesen.

Aranka ott maradt a díványon, s gúnyosan mondta:

- El?... Nagyon kedves magától... Ő elengedi... nem is rossz...

Samu szikrázó szemmel nézte a felesége puha, hamvas piros arcát. Persze egész délelőtt itthon aludni, míg a férj a rabigát vonja a hivatalban!...

- Maga nagyon ravasz! - kiáltotta Aranka, s felállott. - De most az egyszer valaki túljárt az eszén: barátcskám!... A maga levele itt van!... tudja!... - s a mellét veregette, ahol el volt rejtve, mint a legbiztosabb wertheimszekrényben, mert ezek után azt nem merhette Samu, hogy hozzányúljon, hogy csak meg is érintse... - Az, amit maga a borítékban elküldött, az az én levelem volt, kedvesem! Tudja! Nem a magáé: az enyém! Azt én írtam!... én tettem valamit a borítékba, a maga levele helyett! Csipisz.

Samu szédelegve hallgatta a felesége beszédét: annyira kábult volt a fáradtságtól és álmoságtól, azt hitte, talán valami lázálom lepte meg.

- Na! Hadd lássuk, hogy őrizte meg a régi kedélyességét a sors durva csapásainak dacára?... milliárdos úr... egy l-lel... írni megtanulhatott volna a sok szerelmes levél mellett... legalább ne kompromittálna magát azzal, hogy az egyet két g-vel írja... Na: mit áll itt, mint egy félhalott, ha csak tűz kell, maga nagyon tüzes... tessék tüzelni... én megengedicsekelem... csak jása, csak jása: no... pápápá...

Egészen olyan volt, mint egy kis kakadu, amely értelmetlen szókat vartyog, s Samu úgy is nézte: ő még sose látta ezt az asszonyt... Ez egy új asszony... Ő most egy új feleséget hozott magával a régi bundában?

Míg át nem gondolja a dolgot, nem is mert érdemleges vitába bocsátkozni: sietve felült a magas lóra, és így ereszkedett le a kis fúriához:

- Maga egy féltékeny csacsi! Egy nagy csacsi!... És én magát meg fogom büntetni a féltékenységeért!... Mert ezt nem tűröm: tudja? Ezt nem!...

S egészen úgy csinálta, mint egy komoly és jellemes férfiú, aki tanári magasságból nézi az életet:

- Ezt nem tűröm - ismételte stentori hangon -, hogy a házamból pokol legyen!... Kikérem magamnak az ilyesmiket! S megkövetelem, hogy engem itthon bizalom és szeretet és gyöngédség s mindenekfölött feltétlen bizalom vegyen körül!... Tudja?!... Nem?... Hát vegye tudomásul!

Ezzel fogta a kabátját, fejébe nyomta a kalapját, s mint komoly és jellemes férfiak szokták Szokrátesz óta, ha az asszony pattog, ment a kávéházba.

Úgy rohant el hazulról, az arca tüzelt, a szíve erősen vert, borzasztó izgatott volt. Az Aranka alattomos támadása végképp kihozta a sodrából, s meg is volt rémülve, nem tudta, most mit csináljon.

Legalább annyi esze lett volna, hogy azt vágja az asszonyka szemébe kacagva, hogy: az a levél?... Hol van az már, az a levél!... s bizonyos célzást lehetett volna tenni, hogy hol is van... szemétládában, vagy annál is lejjebb...

Most már nincs más hátra: vissza kell kapni a levelet.

Berohant a Hungáriába, leült egy márványasztal mellé, s ceruzát, papírt keresett elő; a következő táviratot fogalmazta:

Jasuch Masa úrlány, Eperjes. Mai postával küldött leveletem felbontatlanul azonnal visszakérem poste restante. Samu.

No, megállj, fenyegette magában Arankát, no, megállj, s már kacagott magában: most meg leszel táncoltatva, kicsikém!

Nagyon duzzadt s méltóságos arcot öltött, s mialatt a rongy feketét föl kavarta, elhatározta, hogy most két teljes napig a kösziklát fogja otthon játszani.

Jól van, nagysádkám, jól van, kis nagyságos asszony!... - dűnnyögte magában - nagyon jól van... Ezért a kis komisszáért kétnapi böjt lesz a büntetés... Nix csók... nix ölelés... Hahá... Ki lesz koplaltatva, s be lesz véve a vár... És ha visszajön a levél: akkor aztán, majd csak akkor jön az igazi: Arankának térden kell bocsánatot kérni... Le fog térdelni előtte, ölelte, a férj előtt (hogy minden tévedés ki legyen zárva)...

Kegyetlen volt a bosszú elgondolásában: egyszerűen úgy fogta fel a dolgot, mint rabszolgalázadást, semmi irgalom és semmi kegyelem, egyszer s mindenkorra meg kell tanítani az asszonyt... Az első ingében kell megtanítani, ahogy a nagyapja szokta mondani. Mert azután már késő. Fájdalom, s arra gondolt, hogy ő milyen oktanul jó volt idáig hozzá, szó szerint kellett volna venni ezt a tanítást, de persze, az ember, míg itt nincs a baj s a következmény, nem törődik a bölcs öregek igazságaival. Akkor kellett volna, a legelső napon, akkor kellett volna valami hallatlan és radikális módon megtanítani. Mert itt nincs szó jóságról, jellemről, emberségről; az asszonyt dresszírozni kell!... Micsoda butaságokat beszélt ő ma a hivatalban, hogy a feleségét tisztelni akarja, mint az anyját: fenét, a feleségén uralkodni akar... Hát kin? ha még a saját feleségén sem? akit ő tart el. Keserves napi munkával, igavonó baromi hivatalos vérverejtéssel! mit! ő kiölti a nyelvét kínjában, s az az asszony így hálálja meg?... Persze otthon a jólétben elbízta magát: csak ennyit kell mutatni az asszonynak, csak egy kisujjat, s az mingyárt úgy az egész kart kívánja, s ha megkapja a fél karját az urának, már az egész embert le akarja tiporni. De nem, asszonyom: meg fogja tanulni, hogy két isten van a világon: az egyik odafenn az égben, a másik ideleln, a férje!...

Nem szabott határt a dühöngésének, nagyon jólesett, szinte kielégült magában, ahogy a feleségét efféle gondolatokkal képzeletben megbüntette...

Fizetett s elment a kávéházból, mert félt, hogy még ismerős talál betoppanni. Nem képes az ember arra, hogy mikor így föl van hevíülve, alakoskodjék... A nők, azok igen... Számtalanszor megfigyelte, hogy a legártatlanabb lányok is tele vannak a legrafináltabb színlelő képességgel. Mikor egyszer egy apa rajtakapta abban a pillanatban, hogy megcsókolta a lányát, ő lángvörös, mit láng: bíborvörös volt, a restelkedő vértódulástól, s a szemtelen kis fruska olyan vidám és

pajzán és kacér volt az apjával szemben, akkora lélekjelenléte volt, hogy maga az apa nem hitte, hogy látta, amit tényleg, a tulajdon szemével látott. Akkor nagyon megtanulta, mit jelent a női színlelő képesség... Az isten tudja, mikor kapta a kezébe, s hogy, azt a fatális levelet... Egy pillantással sem árulta el, hogy tud róla... Sőt... milyen kedves és szemtelen volt a vonatban, hogy játszott vele, fáttyollal akarta az arcát betakarni, pedig már akkor tudott a levélről... Eh, minden nő, nő!... Igaza volt annak a nagybátyjának, aki azt szokta mondani: „Öleld meg a nőt, s rúgd ki, míg meg nem mar...”

És ő állat, ő tisztelni akarja a feleségét...

Már kint volt az utcán, s a hivatal felé ment, mert szívesen gondolt arra, hogy ott még nem lesz bent senki, egyedül lesz vagy egy negyedórát...

- Hiszen az is volna a legjobb: tisztelni a feleségét... - tért vissza saját filozófiájára.

- Istenem, ez a szó, hogy feleség? Hol vettük, hol nem, de ez a szó neki olyan szép és szent szó... a vallásról, az oltáriszentségről, a szentháromságról könnyen mer profán és kihívó módon nyilatkozni, de ez a szó, hogy *feleség* ennek még megvan a varázsa a lelkében... Észrevette, hogy még most is, akárhogy szidja magában Arankát, mindig csak Arankát szidja, mint egy egyenlő rangú idegen embertársat, de abban a pillanatban, mikor ezt a szót mondta ki magában, hogy *feleség*, már megszűnt kíméletlen és durva lenni hozzá... Ez a szó valami szent pietással veszi körül a szeretett és a gyűlölt nőt egyaránt: feleség, kis feleség, édes kis feleség... S elkezdett dűnnögni, burrogni, dürrögni magában, mint a fájdkakas a fenyvesben: feleség, édes kis feleség... Hát te nem érzed, hogy nem vagy többé nő? nőtény? idegen teremtés? lány, asszony: hogy szent vagy és sérthetetlen, s tiszteletet kell, hogy egyél s ígyál: *feleség* vagy...

Ez, ez a dűhítő, hogy ezek a nők, abszurdum, nem képesek felfogni, hogy már ezzel, hogy a férfi ilyen vallásos kegyelettel tud rájuk gondolni, s rájuk nézni, már ezzel is mi minden sérelemért ki van fizetve, amit elvégre el tud követni a gyarló és hitvány férfi velük szemben... Hisz ő nem mentegeti magát, elismeri, hogy komisz férfi, aki tele van hibákkal és számár kéjvággal s mindennel, ami csak tetszik... hazudik, csal, lop, ahol s ahogy lehet: de a felesége, de a házi oltára neki szent! Igenis, most is azért van ennyire felháborodva, mert az egész lelke meg van rémülve, hogy az az illatdús és tiszta és magasztos háziáldás, amely három hónap óta ott lebeg az élete fölött, az veszendőben van. Nem, ezt nem tűri el; megköveteli, hogy az asszony minden vész és vihar között fenntartsa ezt a refugiumot, ezt a magasan az élet sara fölött lebegő, szent kis fészket, ahová be lehet menekülni minden baj elől, ahol meg lehet nyugodni, ahol élni lehet... és aludni, aludni... három ilyen fáradt lumpoló nap után...

A hivatalban még csak Józsi volt jelen, aki az ablakot nyitogatta:

- Józsi, Józsi, kérem, vigye csak hamar a postára ezt a táviratot!

Józsi fogta a táviratot meg a forintot, aztán becsukta az éppen kinyitott ablakot, és elment.

Samu egyszerre borzasztó zavarba jött, észrevette, hogy Józsi olvassa a táviratot, rá akart kiáltani, hogy ne olvassa el, de nem mert, hogy akkor még jobban figyelmessé teszi a szolgát... Leültette hát a télikabátját az asztal mellé, s kis híja, hogy nem saját magát akasztotta fel a fogasra.

Gondolta, dolgozni fog, de rettenetesen álmos volt. Inkább hát tovább szitkozódott:

- Az ördög vigye el, ezt kifogtam! Hogy nekem mindig ilyen átkozott pechemnek kell lenni!

Ahogy leült a forró irodában, olyan tűrhetetlen álmoságot érzett, amelyet csak diákkorában ismert, délutáni vallásórán, úgy június tájban.

- De mi a csodának fűtenek itt annyira! - kiáltott fel egész hangosan. - Nem sajnálják azt a drága fát!... Csak pusztítják az erdőségeket, letarolják a hegyoldalakat, a végén nem lesz a levegőben ózon...

Ózondús levegő, Kárpátok, hegyek, odafenn a fenyvesek jutottak eszébe, a bártfai fürdő s Masa... nahát, az olyan csibészszerelem volt, az nem venné tragikusan az effélét... Megcibálná, megpofozná, s megvan... De hát amit az az Aranka tesz, az már sok...

Most már egész biztos, hogy a tárcájában volt a levél: hogy is lett volna ő annyira ökör, hogy csak úgy a zsebébe dugja a levelet... Szóval bizonyítva van, hogy Aranka kikutatta a tárcáját... Lángvörös lett, mert szokott abban olyan dolog is lenni, mi nem való ilyen betanítatlan, szinte lányasszonyka szeme elé... Abszurdum: mégis abszurdum: ez a dolog a házassági eskü leg-súlyosabb megszegése!...

Csak ilyen álmos ne volna, az ördög vigye el ezt a hivatalt, a szempilláját vasvillával kell feltámogatni, mert leragad, a főnök szobájában van egy kis kanapé, jaj, de finom volna elnyúlni rajta, csak egy fél órát, csak egy percet, harminc órája nem hunyta le a szemét...

Egyszerűen felállott, átment a nagy termen, s a főnök kis szobájában lefeküdt a kanapéra; csak egy órácskát szundíthatott volna... de irigyelte... az asszony, ah az az utálatos féltékenység... Ő bezzeg otthon alhat, amennyit akar... jó éjszakát, pá, kis aranyos... Koplalni fogsz az éjszaka...

De olyan gyors távúszó alvó mégsem volt, hogy tényleg s valósággal el tudott volna aludni akkorra, mire a főnök megjött.

Először azt hitte, csak vízió, a pilláin keresztül, de már fel is ugrott, s mély meghajlással pirult a főnök hideg arca előtt.

- Hehehe, alázatos szolgálja, főnök úr... - próbálta elütni a dolgot.

A főnök, aki otthon nem érezte magát jól (a felesége mindenkivel csalja, mint köztudomású, s csak a gyerekek miatt vannak együtt), s ezért a hivatal száraz kényelmébe menekül, s mindig a legelső, aki bejön... a főnök hűvösen szólt:

- Kérem, ne zavartassa magát.

- Ezer bocs' főnök úr, kérem alázattal...

- Délutáni álom?...

- Addehogya, kérem alássan, sohasem szoktam, csak siettem be a hivatalba dolgozni.

A főnök jónak látta, hogy szigorú arcot öltön, mert hisz ez rémes, hogy ma mennyi konfiden-
ciát enged meg magának ez a legfiatalabb generáció.

- Kissé megártott a nyíri farsang, nemde?

- Nem, kérem alázattal, főnök úr, én nagyszerűen bírom... Most is mondta a kis feleségem: „feküdjön le, kedves”, de minek, ha nem vagyok álmos! sietek dolgozni, a restanciát ledolgozni...

Egyre jobban zavarba jött, ez a főnök még azt sem vette tudomásul, hogy ő megházasodott; mit pakolja ki előtte indiszkrétül a boldogságát, s... micsoda boldogság az... éppen ma... s ez az örült bürokrata úgy néz rá, mintha viaszból volna:

- Kedves barátom, igyon egy pohár vizet.

- Igenis - mondta szolgálatkészen Samu, mintha ezzel a főnöknek tenne szívességet, például, mintha a télikabátját segítené le... s fogta bal kézzel, oda sem nézve, a nagy tintatartót... Az isten őrizte meg, hogy bele nem ivott.

De észrevette magát, s most aztán kotródott, de olyan gyorsan, ahogy csak lehetett. Még az álom is kiment a szeméből.

A másik szobában már ott voltak az urak, s mivel a főnök már bent volt, olyan gyorsan ültek s olyan erősen a helyükön, mintha már legalább tíz perce ülnének ott.

Így Samu nem mondhatta el a vicces esetét, hogy kimossa magát, ment ő is a maga asztalához, s örülten elkezdett szorgalmaskodni. Jobbról az aktákat átrakta balra, egyenként. Ami össze volt, kibontotta, s ami szét volt, egymáshoz való tartozandóságukra minden tekintet nélkül összekötötte.

Ezalatt Aranka otthon Máli nénivel volt.

Amint Samu a lábát kihúzta hazulról, azazhogy kirántotta, mert hisz úgy rohant el, mintha puskából lőtték volna ki, Máli néni két perc múlva már benn volt Arankánál.

Máli néni egy hatalmas, erőteljes, fiatal özvegy volt, alig negyvenéves, vagy még annyi se, de igen jól konzervált hölgy, van egy kis bajuszkája, egészen könnyű pehely, vannak hatalmas karjai, keblei, erőteljes hangja, s egész lényében valami imponáló férfiasság, szóval egy olyan asszony, kibe az ilyen bronzszínű kis gyerekasszonykák, akiknek maguknak is van hajlamuk az önállóságra, bele szoktak szeretni.

Máli néni előtt tehát Aranka öt percig nem tud titkot tartani, ilyenformán Máli néni már dél-előtt fél kilenckor értesülve volt a levélügy minden része felől.

Most természetesen sírva kapta az asszonykát, s okos ember lévén, sem nem vigasztalta, sem nem heccelte.

- Van százas cernád itthon, kedves? - mindössze ennyit kérdezett tőle.

- Van - felelte Aranka, s megtörülte a szemét egy kis pihekendővel.

- Nahát ez nagyszerű, nincs kit küldjek érte, magam meg nem akartam bemenni érte a városba.

Máli néni előrántotta a köténye zsebéből a horgolást, s leült.

Öt percig beszéltek a százas cernáról meg a negyvenesről, aztán arról, hogy kell kivenni a rozsdafoltot a fehérneműből, majd egy igen jó gesztenyetorta-recept került szóba, és így tovább, és így tovább, míg végre:

- Nagyon dühös volt Samu?

Aranka elnevette magát, kicsit, zárkózottan. Aztán cinikusan mondta:

- Majd kipukkadt.

- Láttam, hogy ment itt az elébb el, mintha az orra vére folyna...

- Az.

- Majd visszajön este - mondta Máli néni. - Biztos, hogy visszajön.

Aranka csodálkozva nézett rá. Hát persze hogy visszajön.

Máli néni a munkájára hajolt, egy szemet gondosan meg kellett néznie, akkor azt mondja:

- Hivatalból egyenesen hazajön... De az én uram... szegény, isten nyugtassa a drágámat... az jött vissza *este!*...

Aranka már tudta, hogy most egy olyan eset fog következni a Máli néni életéből, amelyhez hasonló rendkívüli és csodálatos történet soha senki mással nem esett. A Máli néni esetei mindig olyanok, hogy az ember csak másnap gondol rá, hogy hogy lehet az, hogy énvelem ilyen dolog sose történik? mindig csak a Máli nénivel.

- Bemegy egyszer Szatmárra, a drágám, a lelkemadta - mondta Máli néni, kényelmesen horgolva -, mikor felül a kocsira, utánakiáltok: De estére hazajöjjön!... Jó... De nem jó! Hanem biztosan!... Vissza se szólt, a kocsi kiment... Már tudtam, hogy nem fog visszajönni estére, majd éjfél után berúgva... csak azért, mert megbosszantottam... De hát fiatal asszony voltam, még nem bírtam uralkodni magamon... Meg azt hittem, az csak úgy megy, hogy az enyém az egész világ... Hát persze hogy nem jött haza... Nem baj, mondom, ha három nap nem jön is, addig nem fekszem le...

A horgolótű megszúrta az ujját, olyan ideges lett a hangja a visszaemlékezésben.

- Úgy hajnali három óra tájban hallom, zörög a kocsi, fel se álltam, ki se néztem. Bejön az atyafi, ott ülök az asztalnál, fel se nézek... Nem szól... Azt mondom: Most van este?... Rám néz, azt mondja: Most... s még egyszer keményebben azt mondja: Most! Hogy nem felelek, azt mondja: Úgy van, Málka?... Azt mondom: Neem... nem kedves... véletlenül nem úgy van!... Azt mondja: Nem úgy van?... Nem?... Nohát majd *úgy lesz!*

Avval se szó, se beszéd, megfordul s kimegy. Felül a kocsiba, s hajts vissza, Gyurka!

Ott volt három napig. Akkor már nagyon kisírtam a lelkemet is, egy percre se hunytam be a szememet, képzelheted. Előbb nagyon dühös voltam, szidtam magamban, mint a bokrot... Egyszer azt mondom az öreg béresnek: Andris bácsi, fogja be az igáslovakat a kocsiba: bemegyünk Szatmárra. Ott ül az én lelkem a Pannóniába, körülötte a nagy korhelyek... Megjegyzem, hogy ez a harmadik nap este volt, tudod, mikor már láttam, hogy harmadik estére se jött (szóval úgy tíz óra tájban), (egy fél órányira voltunk Szatmártól kocsin), mondom, ott ül az én drágám a disznó korhelyek közt... odamegyek hozzá: Szívem!... No... Nem jön még haza?... Rám se néz, szíja a szivart, azt mondja: Mit jött énutánam! Mondtam, hogy estére otthon leszek!... Azt mondom neki csendesen: Igen, tudom, de mindjárt *esteledik*... tudja kedves?

Avval én megfordultam, eljöttem. Hazadöcögtem az igásokkal. Hát az eszemadta reggel három órakor másodpercre pontosan abban az időben, mint először, beállít. Nagyon meredek volt, látszott rajta, van mit emelni a fejében, egy kis gözt... Azt mondom neki: Jó estét, kedves. Azt mondja: kicsit elkéstem?... Nem, mondom, nem, nem, éppen most terítünk vacsorához.

Aranka mereven megdöbbenve figyelt. Máli néni csöndesen nevetett, s folytatta:

- Az asztal meg van terítve, mellé ült. A lány behozta a vacsorát, evett egypár falatot, akkor ledült a székről, mint egy bortömlő. Olyan részeg volt, de olyan részeg, hogy eldőlt. Csak éppen hazáig bírta; úgy tettem az ágyba, majd megszakadtam alatta, mert hatalmas egy, pompás egy derék ember volt... Harmadnap reggelig aludt egyhuzamban, akkor felkelt, mint szokott, reggel négy órakor, s ment minden, mintha semmi sem jött volna közbe!

- De hasonló eset nem fordult elő többet.

- No, nem, *mert én vigyáztam*... Még csak célzást se volt szabad előtte tenni erre az esetre: hojjé, megölt volna... Olyan ember volt szegény...

Aranka magába szállva, ámulva hallgatta. És a jövő?... Hogy övele Samu így bánjon?... olyan nincs! Azt nem!...

Egészen föl volt lázadva, de uralkodott magán, nem akarta Máli nénit megsérteni... Ha élne az ura, akkor igen... De így respektálta a kegyeletet...

De ezt nem!... ezt nem veszi be a természete... Az ilyen férjtempók: ez nála nem fog divatba jönni... Inkább bármit... de ezt nem...

Samu ezalatt szépen, nyitott szemmel kialudta magát a hivatalban.

- Mit csinál az asszonyka? - kérdezte a kövér kolléga.

- Hát szegényke dolgozik, takarít - mondta rá kegyes hazudással.

- Ammán igaz - mondta rá egy régi házass -, avval meg vannak örülve, mindig takarítanak.

- No, istenem - mondta Samu -, azt is el kell végezni... s az nem is a legélvezetesebb - mondta.

Maga is csodálkozott, hogy elpárolgott a haragja a feleségével szemben. Íme, ma már harmadszor, negyedszer úgy nyilatkozik róla, mintha semmi se zavarta volna meg idilli békességüket. És ez így van rendjén: ez a kis csetepaté elmúlik, mit kell arról a világnak tudomást vennie, hogy... hogy az is volt.

Mikor este a gázlámpák sárga fényén hazafelé sietett a korzózók közt, észre sem vette, mennyi szép és fess fiatal nő nyüzsög. De a szíve az szorult, jaj, ha otthon még mindig folytatódik a hecc...

Bement egy virágkereskedésbe, hogy békülésre egy csokor virágot vigyen haza, de aztán meggondolta, leszerelt, csak két szál gyöngyvirágot vett, nem mert többet költeni: félt... S csodálatos, ez az önfegyelem úgy hatott vissza rá, mintha valami hőstettet követett volna el a felesége szent színe előtt: ha még ezért sem érdemel meg minden bűnbocsánatot... akkor nincs igazság a földön...

9

Mikor Aranka meglátta, hogy jön a folyosón Samu, gyorsan letörülte a könnyeit. Mióta elment a Máli néni, folyton sírt.

A kicsi cseléd lányka nyitott ajtót Samunak.

- Itthon vagytok? - kérdezte Samu, s csodálatosképpen egészen rémülten az tűnt fel előtte, hogy az is lehetséges lehetne, hogy nincs otthon a drága...

- Ühüm!

- Nem volt itt senki?

- A naccsága itt vót.

- Miféle naccsága?

- Hát amék mindíig itt szok lenni.

- Ki az?

- Hát onnan e!

Samunak eszébe jutott a Máli néni. Erre nem is gondolt. Hopp, mondta magában. Azt a vén szipirtyót ki fogom dobni.

Most már egészen el volt rontva a kedve, biztosra vette, hogy a Máli néni felheccelte ellene a feleségét. Felvilágosította. Adta vén boszorkánya. Kitanult egy személy. Ilyen pech, már megint ilyen újabb pech: na, a fene egye meg, már megint ezt is kifogta... Milyen játék volna végezni evvel az ártatlan, tudatlan kis csacsi asszonykával, s hát egy ilyen hétkapitulációs szoknyás őrmestert kell szomszédnak kapni... De hogy is engedhette meg Arankának, hogy barátkozzon vele...

- Délelőtt is itt volt? - kérdezte, míg a kabátját idegesen akasztotta a szögre.

- Hát.

- Ahogy én elmentem, rögtön jött?

- Aha.

- Persze, tudhattam volna. Délután is, ahogy én kihúztam a lábam, mi?

- Tessen?

- Eredj a fenébe, dógodra, nincs dógod?... Minden piszkos...

A süldő lány lehúzta a nyakát, s bebújt a konyhába.

Samu mindenféle ürügyet keresett, hogy minél később kelljen bemenni a szobába. A kabátja zsebéből zsebkendőt keresett ki, s fűvogatta az orrát, hogy odabent hallják, hogy nem gyávaságból marad idekinn. Hanem dolga van.

De addig-addig, muszáj volt mégis egyszer csak benyitni.

Előretartotta hát a két szál gyöngyvirágot, mintegy békeászlónak, s utána a nagy piros orrát dugta be a két ajtó közt a nyíláson, csak úgy körülpislantott.

A nagy függőlámpa égett, mint máskor, de Aranka nem ült az asztal mellett varrogatva, kötögetve, mint máskor, hanem egészen furcsán ült az ablaknál, s nem nézett vissza.

Erre ő felhúzta a szemöldökét magasra.

Jól nézünk ki - mondta magában.

Lábujjhegyen, kinyitott szájjal, lépegetve, mint egy pulyka közelítette meg a kis feleségét. Mivel az csak nem akart visszanézni rá, gyorsan odatartotta az orra alá a gyöngyvirágot.

Arankát úgy ütötte meg a virág illata, mintha gyilkos merénylet történt volna ellene. Szinte fölsikoltott.

Akkor visszanézett a Samu arcára, s a legnagyobb bámulattal látta, hogy Samu vigyorog, s visszafojtott lélegzettel nézi, mit szól a virághoz.

Ebben a pillanatban feltűnt Aranka előtt, hogy „minden férfi egyforma!”

Samu is azt csinálja, amit a Máli néni ura?... Jön mintha semmi sem történt volna?

Egész meghalt ettől a rémülettől. Néhány pillanatig se holt, se eleven nem volt, annyira hatott rá ez a borzalmas lehetőség. Kiutasítja... kikergeti... a szemébe dobja a virágot... szakít... most elválík tőle...

De csak a pillanat ezredrészéig, akkor már felülkerekedett benne az okosság, a női ösztön, a kipallérozott női bölcsesség: már ő tanult, tanult a Máli néni esetén, s valahogy egész önkéntelenül győzött benne az a tudat, hogy nem szabad ezt tennie... Elvette a gyöngyvirágot, s fehér ujjai közé fogta...

Aztán leejtette a kezét az ölébe, s elfordította a szemét.

Samu a körülményekhez képest meg volt elégedve ezzel az első lépéssel: úgy fogadta, mint kapitulációt.

Odahajlott a felesége fölé, s megcsókolta a homlokát.

Egy percenetig azt akarta, hogy most egyszerűen letérdel előtte, s az ölébe hajtja a fejét, ennek a szent, ennek a mártír asszonykának, mint mikor rossz volt, bűnbocsánatért az anyjának. De akkor, maga sem tudta, hogy, eszébe jutott valami korai elhatározása, amit ma délután a kávéházban fogadott, hogy az asszonyt meg kell büntetni, ki kell böjtöltetni.

Mosolygott hát, de mereven, s nem csókolta meg még egyszer azt a drága szép kis gömbölyű homlokát, azt a fehér és glóriás kis homlokot, hanem elnézett egy pillanatig messzire, aztán ezt mondta:

- Nem csodálatos ez, hogy ilyenkor gyöngyvirág tud lenni?

Aranka úgy tartotta a kezében a gyöngyvirágot, mint a mártír nők a liliumot a régi képeken. Erre a szóra végigborzongott rajta egy fojtott düh, s szeretete volna a gyöngyvirágot összemorzsolni... De újra csak lebírt magát, Máli nénire gondolt: nem, azt mégsem lehet tenni, hogy Samu most elmenjen három napig lumpolni a Bikába... mert akkor sose látják egymást többet... mert ő nem megy utána soha... ő soha... akármilyen lesz is...

Samu meg volt nyugodva attól, hogy Aranka nem szólt... Jobban szeretete volna ugyan, ha szól, ha nevet, ha a nyakába ugrik, ha bocsánatot kér... bűnbánattal... meg is tudott volna neki bocsátani... isten bizony meg... De óvatos volt, na, na, ne legyen az ember túl követelő... egyelőre az is valami, ha nem szedi ki a szemét...

- És az illata - mondta hangosan -, szagolja csak meg, szagolja csak... Nagyszerű illata van... isteni illata...

Kényszerítette, hogy Aranka megszagolja a virágot. Lehajolt hozzá, megfogta a kezét, s felemelte az arca irányában...

Arankában forrt a düh, s ellenállott... De összeszorította a fogát, s nem lökte el a Samu kezét.

Nagyot lélegzett, mikor ez a goromba fráter eleresztette a kezét, a szeme könnyfátyolos volt, jaj de ki tudott volna pakolni... csak ne járt volna az eszében a Máli néni esete...

- Olyan álmos voltam egész délután - mondta Samu, s tovament, végigbillegett a szobán. - Irtóztató álmos... Olyan álmos voltam, hogy a végén bementem a főnökhöz, s azt mondtam neki: „Nahát, kedves főnök úr, a nyíri farsang azért egy kicsit megfeküdte az idegeimet... Szavamra, le tudnék heveredni erre a kanapéra, s külön napidíj mellett hajlandó volnék aludni tizenkét órát egyfolytában... hehehe...” Azt mondja a főnök úr: „Parancsoljon, kedves barátom, tessék, tessék... ne zavartassa magát...” „Nem, köszönöm szépen, nem, igazán, ezt nem fogadhatom el, nagyon hálás vagyok... de nem, annyi a restancia... alássan köszönöm, főnök úr... Majd alszom az éjjel... Mert most csak hazamegyek, egy kicsit megvacsorázom, aztán lefekszem... Húú, hogy fogok én aludni, de hogy...”

Nagyobb elhíhetőség kedvéért mindjárt ásitott is egy jót.

Sétált egy kicsit; nagyon csinálta a fölényességet, nagyon adta a bankot, hogy ő mennyire önálló, zavartalan, hogy milyen nagyon rendben érzi a szénáját.

Megállott a feleségecske fölött, olyanformán, mint a tanár, órán, mikor iskolai dolgot csinálnak, megáll, hol e fölött, hol ama fölött, s rettegteti a diákokat, amint bepillant a dolgozatukba, s mindenikben, a legjobb tanulóban is az az érzés ilyenkor, hogy a tanár szeme föltétlenül belevarázsol az írásba néhány íráshibát...

- Iggazán csodálatos... a gyöngyvirág... télen...

Az első szó után alig tudott valamit nyögni, mert eszébe jutott, hogy Aranka már a vonatban azt mondta: *két g-vel!*... A levélre gondolt: ugyan mit írt ő abban két g-vel, amit csak *eggvel* kellett volna írni!... Ah, az az átkozott levél, csak azt lehetne törölni az életéből... vagy hogy éppen az a baj, hogy azt nem lehet?... Biztos, hogy itt van köztük most is az a fölösleges g... Ejnye, ez az asszony, még egy szót sem szólott, mióta itthon van, ő folyton csak petyeg, beszél, kezd, s ez meg sem mukkan... Mit? ez akar talán truccolni?...

Aranka csak ült, csak ült a helyén tovább, Samu fogta magát, leült az asztal mellett. Elővette a cigarettatárcáját, és sodort egy kis cigarettet... Az persze már mind elfogyott, az emlékezetes cigaretták, amiket utánahozott Aranka az urak közé...

Engedelmet sem kért most, mint máskor szokott, hogy szabad-e rágyújtani. Egyszerűen rágyújtott. Jól van. Ha az asszony truccol, úgy is meg lehet lenni: akkor neki viszont mindent szabad. Ha nem beszél, akkor tűr. Ha tűr: az is álláspont, azon is meg lehet valahogy maradni... Még jobb, mintha pörölné...

- Hallom, vendége volt - így a cigaretta mellől.

Aranka szeme megrándult, s tovább nézte a sötét utcát, a távoli gázlángokat.

- S jó kiadós vendég. Reggel beül, délben el. Délben beül, este el...

Aranka érezte, hogy egyre gyűl benne a hőség.

- Örrvendek (két r-rel), hogy ilyen jó társasága van - szólt Samu.

- Igen?

- Igen.

- Akkor jó... Nekem csak egy célom van: hogy maga örvendjen!

- Igen?

- Igen.

- Akkor jó: nekem is csak ez az egy célom van: hogy örüljek.

Samu mosolygott, mintha valami jelentékeny szellemességet mondott volna, de fájt neki az Aranka gúnyja.

Aranka fáradtan szomorú lett: igen, ő tudja, hogy így van: csak az az egy célja van ennek az úrnak, hogy ő maga örüljön az életének.

Bejött a kis, mocskos lány, s megterítette az asztalt, tányérokat rakott fel, poharakat, kimondhatatlan lassúsággal és ügyetlenséggel.

Samu nézte, mi folyik itt, nem szólt. Aranka nem is nézte, ő sem szólt. Mintha betegség volna a háznál.

Kivárhatatlan sokára megvolt a terítés, akkor azt mondja a lány:

- Nagysága, kérem, mit találjak?

- Kérdezd az urat.

Samu kinyitotta a száját. Még ilyet nem hallott.

A lány tétován nézett hol egyikre, hol másikra.

Samu valami ismert álszeméremből nem akarta, hogy a lány észrevegyen valamit abból, ami itt folyik. Sietett elvenni az élet ennek a jelenetnek, s tényleg átvette a parancsnokságot a süllyedő hajón.

- Majd azokból, amit hoztunk... Á spórolni kell, spórolni kell - mondta ötletesen -, majd a farsangi maradékokat eszegetjük.

- Tessen? - mondta a lány.

- Majd én behozom - szólt Samu.

Felállott, s kiment a felesége spájzába, s elkezdett összerakni tányérra a sült kacsból néhány jó darabot...

- Parancsoljon, nagyságos asszony - találta be az asztalra, kissé piszkálódva.

Egész jól meg fog élni magában - mondta Aranka gondolatban, s száraz szemmel nézte az egész komédiát. - Nincs is szüksége rám.

Azt érezte, amit az ember csak akkor érez, azt a fájdalmat, a fölösleges ember fájdalmát.

Mi szüksége is volna rám?... Kellettem neki egy kicsit... tetszett neki, hogy elhoz magának... De se a szívének, se a lelkének nincsen rám szüksége... Akárki be tudja tölteni a helyemet: minden nő...

Samu viszont ezalatt azt gondolta, hogy ez mégis borzasztó, mi lett ebből a drága kedves kis fészekből. Máskor olyan jól, de olyan kimondhatatlanul jól érezte magát idehaza... Egészen más az, ha az asszonykának jókedve van, csacsog és dalol, és tele van vidámságával a ház... S ő rettenetesen fél a veszekedéstől... Már ez is ijesztő némaság: szeretne enni, nem mintha nagyon éhes volna, de ha az asztalon van az étel, akkor enni kell, s különben is enni jó... az még valami jó ebben a silány életben...

- No, parancsoljon... tessék parancsolni... méltóztassék... nagyságos asszony... Na, jöjjön már, szívem, ne keresse magát...

- Csak tessék.

- Nem eszik?

- Nem.

- Miért?

- Fáj a fejem.

- Mert éhes.

- Nem.

- Dehogyan. Én tudom, hogy maga éhes, s attól fáj a feje.

Csöngetett a lánynak, közben tovább beszélt csúfolódó dühvel.

- Ne krenkolja magát, na... Még nem esett ki a világ feneke... Lesz még rosszabbul is... - mondta fölényesen s kissé nyersen.

Az lehetetlen - szólt magában Aranka. - Mi jöhet még ezután.

- Főzz két csésze teát! de hamar! - lármázott a lányra egyszerre olyan gorombán, ahogy még soha. - Miért nincs készen? Abszurdum, hogy itten semmi sincsen máma! Az ember kidolgozza magát a hivatalban, hazajön, s itt nincs semmi.

Aranka csak nem mozdult. Láta, hogy itt vége mindennek. Ezt a nyers hangot, ezt ő még nem hallotta Samutól. Eddig mindig csak könyörgött, és epedt, s most így tud rákiáltani... Már ezután ez így lesz! Ma kezdődött meg... Mindig csodálkozott, hogy a férjek hol vették s hogy mernek úgy ráripakodni a feleségekre... Azt hitte, ezt nem fogja megérni soha, vagy ha igen, az első alkalommal belehal...

Samunak újra eszébe jutott, hogy neki ma fölényesnek kell lennie, s koplaltatnia kell az asszonyt:

- Különb, hogyha magának jobban esik duzzogni és sóhajtani, én sohasem szoktam elrontani a más multságát. Érdekes. Hát tessék. Nekem kötelességeim vannak az étellel szemben s még magával szemben is. A főnököm már ma is görbe szemmel nézett rám, nem lehet nekem álmosan menni a hivatalba. Nagyszerű. Nem vagyok én gróf, sajnos, nem tudom én eltartani magát az őseim vagyonának kamataiból... Ha nem akar enni... majd eszik, ha megéhezik... Egyelőre én nem hagyom befolyásolni magamat ilyen asszonyi szeszélyek által.

S kivette a legnagyobb kacsadarabot, s elkezdte késsel, villával szétszaggatni.

10

Nem értette, hogy történt, hogy már éjfél, s még most is ébren vannak. Egészen levetkezve ott áll a felesége ágya mellett, s gyűlölettől szikrázó szemmel nézi az éjjeli lámpa fényénél az asszonykát.

- Maga egy mostoha tyúk - mondta neki. - Érti, ezt én mondom magának. És ha rögtön le nem fekszik rendesen, megverem.

Aranka teljesen felöltözve kuporgott az ágy közepén, cipőstül a dunnák közt.

Samu a hosszú hálóingben úgy nézett ki, mint Sancho Pansa némelyik Don Quijote-kiadásban a hordók közt. Meztláb volt, s el volt tökéltve, hogy tüdőgyulladást fog kapni, csak azért, hogy az asszonyt megbüntesse.

Úgy vette észre, Aranka mozdulatot tesz, hogy mint ma éjjel már egynéhányszor, kiszökjön az ágyból a másik szobába, amely már hideg volt, mint a farkasordító.

- Se nem enni, se nem aludni? Bánnám is én, de hogy számoljak be az anyjának?... Nevetséges... Azt hittem, egy komoly, felnőtt asszonyt hozok magamnak, s egy haszontalan gyerek... Rögtön feküdjön le, vagy jön a fegyelem...

Aranka már egészen ki volt merülve, de makacs volt és szívós. Persze, Samu olyan könnyen bírt vele, mint egy gyerekkel, csak felkapta, ahányszor kifutott, s ölben hozta vissza. Aztán bepólyálta a dunnájába, mint egy csecsemőt, s úgy tartotta negyedóráig leszorítva.

Samu átkozta a hülyeségét, hogy kijött az esti kontenanszból. Milyen fölényes volt még a vacsoránál, persze, akkor még azon az állásponton volt, hogy az asszonyt ki kell koplaltatni. Vacsora után, jóllakva, fölmelegedve mást gondolt: azt, hogy az asszonyt nem koplaltatni kell, hanem kielégíteni.

Először is elkezdett vele birkózni, hogy szétfeszíti a fogait, s beletöm valami ételt... Mikor ez nem ment, akkor elhatározta, hogy agyon fogja csókolni, s ezzel kábítja el, míg el nem vesztí a makacs keménységét. De az asszony pofozott és karmolt. Akkor le akarta fektetni, s már teljes három órája birkóznak, s ne adj isten semmire sem tud menni vele.

Fújt s lihegett, s folyton pusmogott halkan, hogy mégis, a szomszédok ne hallják, a vékony bérházfalakon keresztül:

- Majd én meg fogom tanítani magát. Móresre. Fog még nekem maga fél lábon táncolni, garasér. Ha fűtülök.

Végig, végigment a szobán.

- Kis komisz, hogy tud harapni! A macska. Hálátlan. Én a véretem pusztítom érte, s ő itt henceg. Mi közöm nekem hozzá... Mintha nem kaptam volna mást...

- Menjen, menjen azért a másikért, menjen, és engem hagyjon békén. De hagyjon békén. Feküdjön le! Azért dühös, mert nem tud aludni. Ahogy vacsorázni tudott, le is feket.

- Le is fekszem.

- Feküdjön is.

Samu lihegett, s valami álgavallérsággal azt mondta:

- De csak magával. Ha elváltunk, akkor nem bánom, maga mit tesz, és hogy, de most még tudtommal a feleségem, most még én parancsolok magának...

- Nekem nem parancsol senki: nem bizony. Én a magam ura vagyok.

- Maga az én rabszolgálóm.

- Phö... De nagy legény...

Samu végre elszánta magát:

- Ej, mit fogom enni magamat evvel a semmiházi békával. Vigyázzon, mert ha lefekszem, nem fogok felkelni a maga szép szeméért.

- Meg vagyok rémülve.

Aranka most a lányokra gondolt. Ha azok látnák most, mi van itt... Egy se menne férjhez... Egy se... Jaj, szegények, csak ne is menjenek... Hogy irigylük tőle ezt a levelező Samut: no, akármelyiknek... no, egyiknek se kellene, csak most látnák, most, nem olyankor, mikor felrángatja az orrát, és kuncogva tréfál...

- Lefekszik, vagy nem? - kérdezte Samu még egyszer és utoljára.

- Semmi köze hozzá.

- Lefekszik, vagy nem?

- Menjen aludni, jobb lesz!

- Lefekszik, vagy nem?...

- Nem.

- Hát csak ezt akartam hallani - mondta Samu, azzal bevetette magát a másik ágyba, úgyhogy az majd összeszakadt alatta, a fülére rántotta a takarót, a nagy dunnát, s elhatározta, hogy most aztán felőle kiugorhat az ablakon.

Arankának első dolga volt, hogy kisiklott a szobából.

Samu sokáig feküdt a dunna alatt, míg szépen felmelegedett.

Pillanatonként aludt, kábult volt, hisz ha valaha, most lehetett álmos... de minden második pillanatban felébredt, s önkéntelen is figyelt... Egyszer aztán úgy tűnt fel neki, hogy már van néhány órája, hogy alszik, akkor kiugrott az ágyból, s minden tétova nélkül kirohant a másik szobába. Pont ugyanazon a helyen találta Arankát, ahonnan ma éjjel már legalább tizenkétszer behurcolta. Rémes hideg volt abban az átkozott szobában, s az asszonyka ugyanazon a helyen ült, ahol találta ma délután, mikor hazajött a hivatalból. Nézett kifelé az ablakon mereven, talán nem is élt ez az asszonyka ezen az éjszakán...

Samu letérdelt előtte a földre:

- Báránykám... kedves... kicsi barikám... jöjjön aludni...

Az asszonyka nem szólt.

- De mi az istenfenéjét tud itt csinálni. Én azt hiszem, meg van örülve - dühöngött újra a másik végletbe esve Samu.

- Akkor menjen, s feküdjön le - mondta Aranka. - Miért kelt fel!

- Félttem magát.

- Ugyan?

- Igenis, félttem.

- Majd ha nem leszek itt, nem fog félteni.

- Bolond beszéd...

Már meg is bánta ezt a szót, most újra elvadítja magától.

- No, ne haragudjon! Mindent visszavonok. Mindent visszaszívok, mindent visszazippantok, csak jöjjön aludni.

- Menjen, ha annyira fázik.

Samu felugrott, azt hitte, meg fog örülni. Szédülés fogta el, azt hitte, megüti a guta. Az utcáról beszűrődő fényben látott egyet-mást a szobában. Felkapta a nehéz üveg hamutartót, ami az asztal közepén állott, igen jólesett a tenyerének, az ujjainak megmarkolni, meglóbálta, s zsupsz, belevágta a nagy tükör közepébe!

Óriási csörömpölés egy pillanatig! Utána rémült csönd. Az a nagy tükör a Máli néni hálószobájával közös falon állott.

- Hisz ez meg van örülve! - ugrott fel Aranka, berohant a hálóba, perc alatt ledobálta magáról a ruhát, bebújt a paplan alá, s egy pillanat múlva hallani lehetett, hogy verődik össze a fogaskája...

Samu lábdunnákkal takarta be, átölelte, s mikor ő maga is lecsillapodott valamennyire, isten bizony nem sajnálta a nagy tükröt.

Csak a radikális kúrának van hatása, nevetett magában.

Másnap reggel nagyon vidáman ébredt, állandóan mosolyt fojtogatott a vékonyka szája szélén, szólni nemigen mert, de borzasztóan tetszett neki az éjjeli hőstette. Ez azután koronája volt a férfiúi bátorságnak. Jüh, hogy csörömpölt a nagy tükör! Mielőtt hivatalba ment volna, még terepszemlét tartott, a kis cseléd lány kétségbeesett rémülettel nézte a borzasztó kárt, s nem mert a szétpattogott üvegekhez nyúl.

Ő azonban mosolygott, nevetgélt magában, ahányszor eszébe jutott, hogy Aranka, mint egy megriasztott tengerinyúl, futott a vackába, halkan és vidáman kacagnia kellett.

A hivatalban első dolga az volt, hogy Józsefet előszólította:

- Józsi, Józsi fiam, jöjjön csak... Menjen el egy üvegeshez, kerítsen egy jó üveget... S mondja meg, hogy azonnal küldjenek ki a lakásomra egy embert, hogy az mérjen le egy állótükör rámát. Az éjszaka véletlenségből összetört nálam a nagy tükör... Mire én délben hazamegyek, annak meg kell csinálva lenni. A számlát még délig hozzák ide hozzám.

A szolga elment, s ő frissen s kedélyesen hozzáfogott a munkához, ami ma olyan jólesett neki, hogy már két hete nem dolgozott ilyen gyorsan s kedvére. Még az sem rontotta a jókedvét, hogy most előleget kell fölvenni a tükörszámlára.

Aranka bezzeg duzmaszkodva ébredt.

- Mi az, fiam, mi az? - jött be hozzá Máli néni, s odaült az ágya mellé. - Ti éjszaka nem hagyjátok az embert aludni?... Az isten szerelméért, azt hittem, égszakadás, földindulás...

- Semmi - mondta Aranka, s kényelmetlenül elfordította a fejét.

- Semmi, persze, semmi, képzelem - nevetett Máli néni...

Aztán egyszerűen, engedelem nélkül bement a másik szobába, s összecsapta a kezét, ahogy a tükörcserepeket meglátta.

- No fiam, hát ez bebiztosított magának. Most már bebiztosította magát, hogy el ne válhass tőle.

Aranka tágra nyitotta a szemét:

- Hogy?

Máli néni savanyúan mondta:

- Azt mondják, amelyik lánynak a szobájában tükör eltörik, az hét évig nem megy férjhez. Hát úgy van ez, fiam, az asszonyokra is. Amelyik asszonynak az ura eltöri a nagy tükrét, az nem megy másodszor férjhez. Hét évig. Azután meg mán elvitte a macska.

- Eh. Sokat adok az ilyen babonákra.

Máli néni ravaszul nézett rá.

- Rajtam legalább betőtt.

- Hogyhogy?

- Tudod, libácskám, az én boldogultam is ezt csinálta... Egy ilyen nézeteltérés alkalmával dühében földhöz vágta a levesestálat... Persze erre elhallgattam, ezek a rabiátus vadállatok, ha kijönnek a sodrúkból, persze az ember nem mer tovább packázni... De egy másik alkalommal földhöz vágta a borospalackot... Ezt már csak néztem, de valami megmozdult bennem. Csak próbáld még egyszer, mondtam magamban! Hát egyszer megint dobálni kezdi az edényemet. Igen? Fogtam én is a lavórt, földhöz vágtam a lába előtt (olyan rózsaszínű, nagy lavór volt).

Fogtam a kancsót, földhöz vágtam, fogtam a szappantartót (persze éjjel volt, a hálóban), akkor el akarja kapni a kezem, a porcelán szappantartó kirepül, s bele a nagy tükörbe...

Olyan temperamentumosan adta elő ott a szoba közepén, hatalmas karjaival hadonászva, hogy Arankának ettől a váratlan fordulattól elállott szeme, szája, aztán egész szívvel elkezdett kacagni.

Csak úgy vergődött a párnák között, annyira tetszett neki a néni tromfja.

- Igen - mondta a néni -, ha ő csapkodja az én edényemet, én is csapkodom. Sokat fog velem komédiázni... Az egészben csak az a baj, hogy a tükör eltört: azért nem fogok soha férjhez menni.

A nevetés Arankát egy kicsit felvillanyozta, de azért most már óvatos lett a nénivel szemben, s az éjszaka történetéből semmit sem mondott el. Vagy nem is volt mit elmondania, vagy nem emlékezett maga sem arra, ami történt?...

Amint felöltözött, s hozzá akart fogni a tűnődéshez, mit csináljon a törött tükörrel, roppant szégyellte a dolgot, akkor beállított az üveges. Görbe, suta kis ember volt.

Aranka ettől még jobban zavarba jött, ezer szerencse, hogy ott volt Máli néni, s azt mondta:

- De hisz ez nagyon jó jel! Ha Samu már küldi is az üvegest, akkor nincs semmi baj. Nem csináltatja meg az ember ott a tükröt, ahol nem akar többet tükörbe nézni...

Ez ismét megzavarta Arankát: nagyon csodálatos volt neki, hogy folyton az sugárzik ki a néni beszédéből, hogy neki kell féltennie az urát, neki kell attól félnie, hogy elhagyja a párja... Ő, szegényke, a lelke mélyén egészen másképpen érezte, ő úgy szerette volna tudni, hogy ő az a drága kincs, akiért epedve s reszketve küzd a hős...

Mindenesetre nagy letörés volt reá ez a fordulat, az éjszakai harc minden csúnyasága mellett is szép volt ehhez képest. Samu ha kínjában gorombáskodott is, de mégiscsak folyton utána és megint csak utána jött... S most is ő jön utána? Hogy kell fölfogni ezt a tényt: az üvegest? nem úgy, hogy Samu be akarja tapasztani a sebet, amelyet hirtelen dühében vágott?...

Nehezen várta a delet.

Az ebéd csöndesen folyt le, Samu sietett, s rögtön elment hazulról. Este későn jött haza, azt mondta, a restanciák miatt.

Egyáltalán nem volt elintézve semmi. Samu úgy járt, mintha nyársat nyelt volna, kibékíthetetlen s szűkszájú volt. Nem lehetett megközelíteni, nem lehetett neki megbocsátani. Látszott rajta, hogy most aztán elvek szerint jár el, szórakozott volt, és valósággal bújt Aranka szeme elől.

Aranka megijesztve s keservében elkezdett újra szilaj lenni és ideges. Észrevette, hogy az uracskája ki akarja forszírozni a bocsánatkérést, s ettől ismét felbőszült: azt soha!

Tűrhetetlen volt a levegő, feszült és villamossággal tele.

12

Harmadnap délben aztán kitört a vihar.

Samu délben komorabban s feszesebben jött haza, mint valaha.

Leült az ebédhez, s amint belemerítette a kanalát, már le is tette.

- Moslék! - mondta határozottan.

Aranka felpattant.

- Magának moslék?... Maga nyavalyás!...

- Moslék - ismételte Samu.

- Kikérem magamnak. A maga anyja ennél hitványabb moslékon nevelte fel magát...

- Az anyám? - ámult el Samu.

Aranka érezte, hogy messzebb ment, mint kellett volna. Elhallgatott.

- Maga csak ne bántsa az én anyámat - rikácsolt Samu valami erőltetett haraggal. - Hanem az a vén boszorkány a szomszédban!... Az próbáljon még egyszer belépni az én házamba!... Érti?... Kitiltom innen!... a Máli nénit!... Már megint az heccelte fel ellenem!... Már megint itt ült reggeltől kezdve, tudom! Tisztában vagyok vele, értesülve vagyok!... Érti?... tessék tudomásul venni, hogy többet ebbe a lakásba annak az asszonynak belépni nem szabad!... Érti? Érti... Az minden rossznak az oka. Az tanítja itt ki magát ellenem. Spicliskedésre... Bizalmatlanságra... Hűtlenségre, a kerítő!... Csak még egyszer... csak én egyszer itt tudnám kapni, úgy röpíteném ki innen, hogy a lába sem éri a földet...

- Maga beszél, maga szédelő, lánybolondító?

- Ez az! - mennydörgött Samu. - Csakhogy végre helyt vagyunk! Én feláldozom az életemet, elszalasztom a jövőmet, tönkreteszem a karrieremet, hogy boldoggá tegyem azt a lényt, akit jobban imádok, mint az isteneket... S azt kell látnom, micsoda hihetetlen örvények felett forog az életem, hogy minden pillanatban az egész életem semmibe veszhet!... Ezt nem tűröm, s nem, ezt nem tűröm!... Vagy legyen vége ma ennek a komisz életnek, vagy pedig új alapokra kell fektetni az egészet, és ki kell küszöbölni az ilyen alacsony gyanúsításoknak és gonosz spicliske-déseknek még az árnyékát is!... Mert ez így nem mehet tovább: nem és százszor nem! Én egy ártatlan és szorgalmas és komoly családapá vagyok... Maga pedig... maga pedig...

- Mi vagyok én? mi vagyok én? - sikoltozott Aranka egészen kikelve magából.

Samu megállott, s némi jósnak álarcát vette magára, s a meghatottságtól, a rendíthetetlen szerelemtől remegő hangon mondta:

- Maga a legártatlanabb, a legnaivabb kis teremtes, aki valaha a világon volt. Ó maga! Hogy nem néz maga elé, s nem lát tovább az orránál!... Figyeljen ide, maga szerencsétlen: hisz ez az egész szerelmeslevél-dolog, úgy ahogy volt mindenestől egy nagy próba volt a maga számára, hisz ez *ki volt csinálva!* Ez ki volt okoskodva, maga csacsi: ha énnekem a zsebemben szerelmes levél van, csak nem vagyok olyan füles, hogy magát rászabadítom!... Hát nem ütött szeget a fejébe, hogy én azt mondtam: keresse meg a cigarettatárcámat?... Odamegy, kikutat, összeforgat mindent: mert én azt akartam, hogy *találja meg*... azt a levelet!... Azért küldtem a zsebembe...

Aranka elkábulva nézett a Samu szemébe, s lángvörös lett. S ez a gazember még csak nem is hunyorított az ártatlan pillantásra.

- Kis báránycám, édes bogaram nekem - mondta suttogva, s megfogta és két ujjá közé vette a feleségecskéje állát -, jaj, de nagy csacsinszki valaki!... Maga, maga... három napig tudja itt gyötörni magát és engemet, s egyszer sem mondja: hát hol van az a levél?...

Nagy szünetet tartott.

Ez alatt a szünet alatt erős leviharzás folyt le a lelkekben. Samu nem tudta azért, biztosra mehet-e a dologban, mert igaz, hogy ő teljesen mindenre fölvértezve állott, de az asszonyi lélek az annyira kiszámíthatatlan, mint a balkezes vívó...

- Lássá: én nem akartam provokálni semmit... Én ártatlan lévén, az ártatlanságomban éltem, de nem tudom túrni, hogy maga szenvedjen. Mert hiába tagadja, én látom, hogy maga szenved. Szegénykém, hiszen már csak a csontja, bőre, három nap alatt egészen lesoványodott. Én nem tűrhetem tovább ezt az ok nélküli mártírkodást: inkább itt van a levele, odaadom magamtól... veszekedés és pörölés nélkül... tessék, itt van, felbontatlanul s olyan gyűrötten, ahogy lehet... Nézze meg... Ez az?... Ez?... Volt ez postán? Van ezen bélyegző? Volt ez idegen kézben?... Hanem az az egy bizonyos, hogy többet nem hagyok a maga orra előtt semmiféle levelet, nem bizony, míg csak méltónak nem mutatja magát arra... Azazhogy, ezt sem: tessék: itt a zsebem, itt a tárcám, itt az íróasztalom kulcsa, itt a szívem, itt van minden kitérve maga előtt: nézzon bele, kutasson benne... ez egy tiszta forrás, amin nagyon könnyű keresztüllátni egészen a fenekéig...

Aranka engedte, hogy odavonja a mellére, közben szédelegve nézte a levelet ott az asztal sarkán, ahogy ott volt, gyűrötten, felbontatlanul. Kóválygott az eszeveszkéje, s nem tudott hinni ebben az őszinteségben... De azt látta, itt valami olyan folyik, ami felette van a megérthetőségnek... forrás, forrás, de béka van a fenekén... A Samu hangjában van valami, ami nem tetszik az ő szívének...

De Samu tovább áradozott:

- Csak emlékezzen vissza, eltiltottam én valaha attól, hogy belenézzen a dolgaimba? bezártam én a fiókot maga előtt? eldugtam a tárcámat?... Kellott magának spiónkodni?... De hát most aztán becsületesen ki is próbáltam ám: most megláttam, hogy micsoda ingatag talajon van építve a mi házunk! Most leckét kaptam én is, nemcsak maga... Remélem, hogy többet, míg él, nem fog bennem kételkedni, és most bontsa fel a levelet. - A hangja annyira tele volt önbizalommal, hogy ez maga kínosan érintette az Aranka szívét. Unszólásra, kénytelenkedve föltépte a levelet.

- Nézze meg, nézze meg! Az a levél, vagy nem! Ott van most is a nyoma, ahol felbontotta, maga kis hamis, én ezt úgyis észrevettem volna, ha maga nem szól... Na, most tépje fel...

Aranka feltépte.

- Na, na, na, mi van benne, lássuk, mi van benne! Áááá, pity, pity, pity... Maga huncut, maga zsvány, maga huncutok huncutja!... Pity, pity, nagyon szellemes.

Aranka nem róhatta meg, odapillantott Samura. Csodálatos volt neki ez az egész dolog. Nem volt ez istentől való; már tudta, már esküdni mert volna rá, hogy nem meglepetés Samunak, hogy mi van a levélben... nem először látja ezeket a lapokat, sőt... felbontotta ő már ezt a borítékot, ha ugyan nem rosszabb az eset... Lárifári, ezzel nem lehet bekötni az ő szemét, s szórakozottan forgatta ujjai közt az utált kis papírokat, megszegényítésének okait...

Egyszerre csak fellobbant benne valami nagy, nagy titkos öröm: rájött, hogy négy lapocska van az asztalon, s ő ötöt tett bele, biztosan emlékszik, hogy ötöt.

Csaknem felsikoltott örömében. Győzött. Ó, a gazember! Biztos, hogy elküldte a levelet, s visszahozatta. Arra kellett várnia három napig. Azért nem lehetett vele beszélni mostanig. Azért pakolt ki azonnal, jaj, de kis ember, kis gyáva ember, ahogy megkapta a levelet, s bele-tette az előre elkészített borítékba...

Csak úgy remegett, s már esküdött volna rá: Samu három napig várta azt a levelet... nem is az a boríték, szó sincs róla, az egy egész más boríték volt... Na, megálljon... megállj... majd megtudjuk, hogy ki a huncut...

Aztán végignézett a Samu arcán. Az annyira ragyogott, annyira naiv s boldog volt, oly boldog: egyetlen szóval el lehetett volna rontani...

De csak nézte, s nem szólt, nézte anyásan, nézte felülről. Láttá azt a lelkendezést, azt a boldogságot, hogy mennyire jól érzi magát, hogy ez egyszer kibújt a hínárból...

S ekkor nagy fordulat és nagy elhatározás került felül a lelkében. Eszébe jutott a Máli néni, eszébe jutott az asszonyi sors, hogy bizony mindig a nőké a tűrés, a szenvedés, a hallgatás. Ez a háromnapos kínszenvedés megérlelte benne a lelket, mert csak a gyötrelem érleli meg a szíveket, és csak a szeretet hatja meg az embert. Nem tudta elrontani az örömét: úgy tett, mint az anya, aki boldog, ha a rossz fiának megbocsáthat. Ha van valami jó ürügy, hogy kimentse maga előtt...

Megcsókolta a Samu homlokát.

Drága kis gazfickó... - mondta magában -, milyen ügyes... azért ügyes... imponálóan ügyes... Kivágta magát: arról persze nem tehet, hogy a komisz bestia, az a bizonyos Masa megtartott egy lapot... Mert hiszen hogy tűnhet el egy lezárt borítékból az ötödik levél másképpen?...

Samu mosolyogva, reménykedve, drukkolva nézett rá.

- Nézze, mondok egyet, kérdezze meg a Máli nénit. Az egy tapasztalt asszony, az is meg kell, hogy mondja, be kell, hogy lássa, hogy ártatlan vagyok, és az egész egy kicsinált ravasz fogás volt tőlem.

Aranka maga elé nézett s hallgatott:

- No, megégette az ujját, nem fog többet, talán soha, talán soká... ilyen tréfákba belemenni... Talán vége van így is a szerelmi levelezgetésnek... talán...

A Samu pillantásában rettegés volt, ha nem sikerül... S Arankát meghatotta. Akit nem szeretünk, annak a szenvedése nem fáj.

Megsimogatta a Samu arcát lágy és gyöngéd tenyérrel, s így szólt:

- Maga mindig szerette a májas gombócot a húslevesben - s a szemébe könny gyűlt, mert az embert legjobban meghatja az életben a saját jóságának kibuggyanása. Erre nem érezzük magunkat kötelezve: a más jósága és gyöngédsége is jólesik, de az valami természetes dolog; hanem az, hogy én legyek jó ahhoz, aki rossz volt hozzám, türelmes, belátó, elnéző, s gyöngéd: ez a legfőbb gyönyör, ami a szívre hat.

Az Aranka szeme könnyel volt tele, s íme, vállalta a női mártíromságot az életben: a megbocsátást a komisz zsványnak, a férjnek.

- Változik az ember ízlése - szólott Samu megzavartan -, különben ha egy kis borsot tesz bele, most is egészen jó. Szavamra nagyon kitűnő, kittűnő...

Megállottak, egyre gondoltak:

- Két t-vel - mondta hangosan Samu.

Aztán odahajolt a felesége keblére, mert a gonosz most még a tányérokat is összetolta az asztalka keskenyebb végén, s oly szorosan ült a felesége mellé, amennyire csak lehetett.

- Megbocsát, báránykám?... Meg?... Megvan a béke? - suttogta a fülébe.

Aranka most az egyszer, először életében s utoljára a Samu szójátékai módjára talált egy szót:

Igen, megvan a *béka*... - mondta magában.

S lenyelte a békát.

Hát hiába, ha másképp nem lehet, így is jó. Az az egy bizonyos, hogy soha többet már az ő kis asszonysága olyan naiv és ártatlan, olyan szende, a boldogságtól elvarázsolt nem lesz, mint amilyen volt, amikor alig egy hete arra az átkozott farsangra indultak...

Ó, miért nem lehet megtartani a mézeshetek első édes álmát, első szent varázsát csak odáig, míg a nyers élet az első kimozduláskor beledobja a szívek tiszta forrásába a maga rút varangyos békáját...

.oOo.